

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

Bakalářská práce

**Masopustní zvyky Chodska se zaměřením na
Postřekov**

Vypracovala: Jana Antošová

Vedoucí práce: Mgr. Martin Voříšek, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 26. dubna 2016

.....
Jana Antošová

Anotace

Tato práce se zaměřuje na masopustní zvyky v oblasti Chodska. Je rozdělena do šesti kapitol. Popisují masopust obecně, zmiňují jeho původ a obvyklý průběh. Další kapitola obsahuje nástin historie Chodska, jeho rozdělení a také popis tamního kroje. Následně je zde vylíčeno masopustní veselí v dřívější i současné době v obcích Mrákov a Luženičky. Poslední kapitola je věnována oslavám masopustu v největší chodské vsi Postřekov, které jsou specifické svým pětidenním trváním. Jsou zde popsány zvyky jednotlivých dnů a jejich průběh.

Annotation

This thesis is dedicated to the carnival traditions of the Chodsko Region. It is divided into six chapters. First chapter describes the carnival in general, noting its origin and usual process. Another chapter outlines the history of the Chodsko Region, its allocation, as well as description of the local costumes. Next chapter contains characteristics of the previous and current carnival jollity in villages Mrákov and Luženičky. The last chapter is devoted to the carnival celebration in the largest Chodsko Region's village – Postřekov, which is known for its five-day duration. The thesis describes the programme and customs of these five days.

Poděkování

Především bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce doktoru Martinu Voříškovi za jeho trpělivost, vlídnost, cenné rady a také za jeho čas věnovaný konzultacím.

Dále bych ráda poděkovala pamětníkům z Chodska, kteří byli velmi ochotní a zodpověděli mi na veškeré mé dotazy.

Velké poděkování patří také mojí rodině a nejbližším za podporu.

Obsah

ÚVOD.....	6
1. Masopust.....	8
1.1. Historie.....	8
1.2. Průběh masopustu	9
2. Chodsko.....	13
2.1. Historie Chodska.....	14
2.2. Rozdělení Chodska.....	16
2.2.1. Horní Chodsko.....	17
2.2.2. Dolní Chodsko.....	18
2.3. Chodský kroj	20
2.3.1. Ženský kroj z dolního Chodska.....	21
2.3.2. Ženský kroj horního Chodska	23
2.3.3. Mužský kroj.....	24
3. Chodský masopust.....	26
4. Dolní Chodsko - Mrákov	29
4.1. Historie masopustu Dolního Chodska.....	30
4.2. Masopust dolního Chodska dnes.....	32
5. Obec Luženičky.....	33
5.1. Historie masopustu v obci Luženičky.....	34
5.2. Masopust v obci Luženičky dnes	37
6. Horní Chodsko – Postřekov.....	39
6.1. Národopisný soubor Postřekov	40
6.2. Postřekovský masopust.....	40
6.2.1. Sezpívaná.....	41
6.2.2 Maškarní bál	41
6.2.3. Kytíčkový průvod.....	42
6.2.4. „Babský“ bál.....	44
6.2.5. Maškarní průvod.....	44
6.2.5.1. Řeč soudce	51
7. Závěr	53
8. Seznam pramenů a literatury	54

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma masopustní zvyky Chodska se zaměřením na Postřekov. Předem jsem věděla, že bych ráda pracovala na tématu, které je mi blízké. Chodsko je mým domovem a zároveň tanec a zpěv jsou od malička mým koníčkem. Díky rodičům, kteří mě přihlásili do Folklorního souboru v Domažlicích, jsem chodskou kulturu mohla mnohem lépe poznat. Chodové jsou tvrdohlaví, chamtiví, závistiví, tzv. dubové palice, ale mají i dobré stránky. Chtěla bych vyzdvihnout jejich folklor a tradice, které se dodržují dodnes.

Postřekovského masopustu jsem se poprvé zúčastnila v 15ti letech na pozvání místního chlapce. Do té doby jsem znala jen ty obyčejné masopustní průvody v maskách, které se konají skoro ve všech okolních vsích. Postřekovský masopust je na Chodsku však ojedinělá podívaná.

Tyto specifické oslavy mne fascinují soudržností místních obyvatel, bujarým veselím a v neposlední řadě také lokálním krojem a chodskými písněmi. Velmi se mi také líbí program celého masopustu a místní tradice. A jelikož jsem chodské kolečko a většinu písní znala z folklorního souboru, nebyl pro mě problém zapojit se do místních oslav se vším všudy hned první rok. Postřekovského masopustu jsem se dodnes zúčastnila celkem šestkrát. Osobně jej považuji za jednu z nejoblíbenějších slavností na Chodsku. Zajímalo mě tedy, jak tyto oslavy zdejšího masopustu vznikly, a jestli se dříve tyto druhy oslav konaly i v jiných chodských vesnicích.

Dle mého názoru jsou české tradice postavené především na soudržnosti lidu, která se v této uspěchané době občas dosti vytrácí. Proto si myslím, že by se staré lidové zvyky měly dodržovat jak z hlediska kulturního, tak i sociálního. Postřekovský masopust přitahuje nejen pamětníky, ale především mladší generaci, které náleží role hlavních aktérů.

V práci se věnuji nejen původu a celkové historii masopustu, ale také tomu, jak vypadá masopust nyní, co se zanechalo, a které zvyky naopak úplně zanikly. Nejprve jsem se zaměřila na masopust obecně. Jak vznikl, co mu předcházelo a proč se vůbec slaví. Dále se věnuji Chodsku, jeho historii a rozdělení na dvě části – horní a dolní. Neopomím také zmínit obce, které sice nepatřily mezi původní chodské vesnice, ale postupem času byly brány jako nedílná součást Chodska a dnes by nikoho nenapadlo je

v této oblasti opomenout. Nejprve se zaměřuji na nejznámější vesnici dolního Chodska, což je obec Mrákov. Poté jsem vybrala obec Luženičky, která původně nebyla brána jako chodská vesnice a nakonec se věnuji Postřekovu. Zaměřila jsem se na původní zvyky a také na dnešní podobu masopustního průvodu. Vycházela jsem nejen z osobního pozorování, ale také z vyprávění místních pamětníků či z regionálních pramenů.

Hlavním cílem této práce je vytvořit dokument, ve kterém budou uceleny informace o masopustním průvodu a zvycích během těchto oslav na Chodsku. Vycházela jsem z odborné literatury, z rozhovorů s místními pamětníky a z osobního pozorování.

1. Masopust

Slovo „masopust“ je poněkud zavádějící pojmenování. Na první pohled se zdá, že vzniklo ze slov „maso“ a „pust“. To by ale neodpovídalo jeho významu. V češtině toto označení znamená pravý opak, dalo by se říci, že se jedná spíše o „antipůst“. Mluvíme tedy o období bujarého veselí a hodování. Tohle pojmenování zřejmě vzniklo ze slov „maso“ a „pustit“ ve smyslu „dovolit“, nikoli „upustit“ či „opustit“. Maso v tomto období vůbec nechybělo, právě naopak. Byl to čas zabijaček, ve kterém dominovalo zejména maso vepřové. Tomuto období se v Čechách říká masopust, na Moravě ho nazývají jako fašinek nebo fašank.¹

1.1. Historie

První záznamy o masopustu pocházejí ze středověku. Na území Čech a Moravy o něm máme zprávy již ze 13. století. Jsou nám známy oslavy z roku 1477, kdy král Vladislav do svého dvora na Starém Městě pražském pozval o masopustní neděli přední pražské měšťany i s manželkami na veselici.² Přesto tradice hodování, veselí s jídlem, pitím či skotačením v maskách má mnohem starší kořeny. Rozhodně i v předkřesťanských kulturách.

Z dob římských saturnálií se mluví o jakémsi zvláštním čase, kdy je vše naruby a ve zmatku. Zkrátka je vše jedno a lidé si dovolili přestupovat společensky zavedené normy. Páni obsluhovali otroky a vše bylo, dá se říci „obráceně“. Možná právě proto, se i v našich masopustech nosí šaty naruby. Lidé se maskují a tím také proměňují svoji osobnost nebo se muži přestrojují za ženy a naopak.³

---

¹ MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Vyd. 1. Ilustrace Tomáš Řízek. V Praze: Fortuna Libri, 2010. ISBN 978-80-7321-522-4. LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy / Jiřina Langhammerova ; [photography Jakub Langhammer ; cover and typo Vladimír Vimr]*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 8071065250.

² LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*.

³Zdroj: MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*. Kolínec: AgAkcent, 2014. ISBN 978-80-87018-30-9.

V antickém období se slavily Bakchanálie, což byly oslavy k počtě Bakcha (Dionýsa), starořímského boha vína, úrody a původně i plodnosti a hlučného veselí.⁴ Byl uctíván v podobě kozla či býka. Právě toto zvíře bylo během oslavy roztrháno a lidé pojídali jeho syrové maso. Bakchanálie se konaly v polovině března, kdy ještě před zavedením juliánského kalendáře, začínal římský rok, tedy do roku 153 n.l..⁵

Kelti zas slavili svátek Inbolc, který patřil mezi čtyři nejvýznamnější keltské oslavy roku. Vázaly se k němu očistné obřady ohněm a vodou. Tento svátek se slavil na počest Brigit - bohyně plodivých sil, posvátného ohně, ale také smrti, v předvečer 1. února. Tyto projevy starověkých kultur měly zřejmě vliv na čas i podobu masopustu. Například Bakchus, rozkošnický tloušťík, je ústřední postavou řady dnešních masopustních oslav.⁶

1.2. Průběh masopustu

Začátek masopustu je podle dlouholeté tradice od 7. ledna, tedy den po svátku Tří králů. Jeho ukončení je však pohyblivé. Přestože se nejedná o církevní svátek, jeho termín se určuje podle církevního kalendáře, přesněji podle Velikonoc. Odehrává se před Popeleční středou, kterou začíná postní období. Jelikož jsou Velikonoce pohyblivým svátkem, může být masopustní neděle v rozmezí od 1. února až do 7. března.⁷

V tomto období se všichni veselili, jak nejlépe uměli. Slavilo se nejen na vesnici, ale i ve městech. Jedly se masopustní šišky a koblížky, popíjelo se, zpívalo a tančilo. Ve vsi se pořádaly tancovačky, šibřinky, zabijačky, ale také svatby. Lidé v tuto dobu měli

---

⁴ Text přednášky ředitele Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefa Nejdla poskytnuta autorem.

⁵ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy / Jiřina Langhammerova ; [photography Jakub Langhammer ; cover and typo Vladimír Vimr]*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 8071065250.

⁶ MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Vyd. 1. Ilustrace Tomáš Řízek. V Praze: Fortuna Libri, 2010. ISBN 978-80-7321-522-4.

⁷ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje, aneb, Kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*. 2., dopl. vyd. Ilustrace František Skála. České Budějovice: Dona, 2005. ISBN 80-7322-075-X.

čas na zábavu především proto, že přes zimu nebyly polní práce. Také zimní klima napomáhalo k delšímu uchovávání potravin, obzvláště masa.⁸

Přípravou býval vždy čtvrtek před masopustní nedělí, zvaný „tučný čtvrtek“ nebo také „tučňák“.⁹ Lidé věřili, že v tento den by měli co nejvíce jíst a pít, aby byli po celý rok při síle.¹⁰ Právě proto býval velmi pestrý jídelníček. Jedlo se jehněčí, hovězí i zvěřina. Od 19. století nastoupila obliba zabijaček a s nimi i tradiční „knedlo, vepřo, zelo“, které se zapíjelo pivem. V této době se také začala považovat za masopustní jídlo pečená husa.

Masopust býval nejveselejší část roku. Jednalo se o velkou společenskou událost bez církevních zásahů. Počátek hlavní masopustní zábavy byl o „masopustní neděli“, říkalo se jí také neděle taneční. Nechyběl bohatý oběd, který však netrval příliš dlouho, jelikož se všichni chystali do hospody k muzice. Někdy se tancovalo rovnou na návsi a nejednou se stalo, že se tyto tance protáhly až do rána.

Masopustní pondělí rovněž probíhalo ve znamení tance a zábavy. Leckde se konal „mužovský bál“, na který měli přístup pouze ženatí a vdané. Muzikanti pilně vyhrávali, protože furiantští sedláci na nějakou tu zlatku nehleděli.¹¹

Vrcholem masopustu bývalo úterý. Tedy úterý před popeleční středou. V tento den vesnicemi procházely průvody maškar a někde se dokonce hrála divadelní představení, obvykle secvičená místními žáky, která byla rozverná a plná vtipu. Nejčastějším námětem těchto her byla hra s Bakchusem, během níž byl souzen pán ožralců, aby byl později potrestán. Dodnes je tento rituál dochovaný pochováním Masopusta či basy.¹² Maškarní průvod nemíval žádná závazná pravidla, záleželo pouze na pohotovosti a vtipu maškar, jaké taškařice budou vyvádět. Masky bývaly všude pohoštěny, a to něčím k zakousnutí a především nějakou pálenkou a pivem. Právě toto pohoštění ještě zvyšovalo rozpustilost a veselí účastníků průvodu. Někdy byli dokonce

---

⁸ http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/josef-nejdl-masopusty-na-chodsku-jsou-trojihodruh.html

⁹ MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Vyd. 1. Ilustrace Tomáš Řízek. V Praze: Fortuna Libri, 2010. ISBN 978-80-7321-522-4.

¹⁰ Text přednášky ředitele Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefa Nejdla poskytnuta autorem.

¹¹ Text přednášky ředitele Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefa Nejdla poskytnuta autorem.

¹² MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Vyd. 1. Ilustrace Tomáš Řízek. V Praze: Fortuna Libri, 2010. ISBN 978-80-7321-522-4.

odměňování vejci, obilím nebo penězi, za které se po ukončení obchůzky pilo v hospodě.

V masopustním průvodu se objevovaly všemožné maškary. V dávných dobách nebyly převleky pouze pro zábavu, ale něco určitého představovali. Lidé se snažili být bližší k silám, které považovali za důležité k životu. Proto nechybělo několik masek tradičních, které se objevovaly každoročně. Mezi nejstarší masky dodnes patří masky zvířecí.¹³ Dříve byly údajně symbolem spojení lidí s přírodou. Řada těchto masek měla přivolávat magické síly a žádoucí vlastnosti daného zvířete.¹⁴ Mezi nejznámější zvířecí masky patřil medvěd, který někdy býval veden medvědářem na řetězu. V některých oblastech mu náležela funkce ústřední postavy.¹⁵ Zřejmě představoval sílu, kterou se člověk snažil najít díky tomuto převleku a přiblížit se k ní. Kobyla (= šiml, klibna¹⁶, koníček) byla údajně symbolem plodnosti.¹⁷ V jejím převleku se skrývaly rovnou dvě osoby. Jako další byl kozlík¹⁸, který býval podobně konstruován jako kobyla. Avšak byl drobnější a znázorňovala jej pouze jedna osoba. Dále to byl třeba čáp, se známou symbolikou „nošení dětí“. K vidění byl často také jezdec na koni, žid s pytlíkem na zádech, bába s nůši, smrtka či kominík se žebříkem a mnoho dalších. V některých průvodech byl považován za hlavní postavu šašek. Měl na sobě oblek zdobený z barevných papírků, na hlavě špičatou čepici a v ruce bič, kterým odháněl nemaskované. V průvodu se také nacházely družičky a plačky, dále také kněz s ministranty a soudce s popravčím, kteří svoji úlohu plnili na závěr obchůzky.¹⁹

Právě pod rouškou masek se lidé nebáli ventilovat nespokojenost a poukazovat na nedostatky, které se v komunitě vyskytovaly, ať se týkaly osobních věcí či hospodářských. Anonymita v masce spolu s mírnou dávkou alkoholu podporovala vyjádření nespokojenosti.

---

¹³ ZÍBRT, Čeněk. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Vyd. 2. Ilustrace Jan Herink. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-624-7.

¹⁴ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy / Jiřina Langhammerova ; [photography Jakub Langhammer ; cover and typo Vladimír Vimr]*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 8071065250.

¹⁵ KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*. Kolinec: AgAkcent, 2014. ISBN 978-80-87018-30-9. ZÁLOHA: MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Vyd. 1. Ilustrace Tomáš Řízek. V Praze: Fortuna Libri, 2010. ISBN 978-80-7321-522-4.

¹⁶ ZÍBRT, Čeněk. *Veselé chvíle v životě lidu českého*.

¹⁷ Osobní rozhovor s Mgr. Josefem Nejdlem.

¹⁸ ZÍBRT, Čeněk. *Veselé chvíle v životě lidu českého*.

¹⁹ Osobní rozhovor s pamětníkem panem Josefem Nejdlem z Mrákova.

Po celé obchůzce, tedy po obejití každého domu ve vsi nebo města či dané trasy, následoval vrchol masopustního obřadu a to loučení s Masopustem. Ten měl mnoho variant. Ve většině obcí se Masopust přinesl na pohřebních márách na ramenou. Nad provinilcem byl veden veřejný soud s humorným podtónem. Proneslo se mnoho obviňujících řečí, které vytýkaly veškeré nešvary, které se během roku v obci staly. Následně přišel trest Masopusta a to oběšením, střílením či pohřbíváním. To záleželo na obecních zvyklostech. Poté se všichni přesunuli do místní hospody na poslední taneční zábavu, při níž se též dodržovaly různé masopustní zvyky. Mezi nejznámější patřilo například dražení klobouků mládenců, sóla pro účastníky průvodu, či pro legrůty, což byli mládenci, které čekal odvod na vojnu, a během masopustní obchůzky jim byla udělena čest nést Masopusta na márách.²⁰

Masopustní zábava téměř všude končila o půlnoci. Konec byl oznámen ponocným, který zatroubil na roh a poté všechny rychtář či někdo z radních vyzval, aby se rozešli, jelikož právě nastala středa a s ní předvelikonoční půst.²¹ V tento čas se nekonaly zábavy ani svatby. Veškerý projev veselí se kriticky hodnotil, a jak napovídá samý název, změnil se i jídelníček. Omezila se konzumace masa a moučných jídel. Dokonce se přestalo i mastit. Jakékoliv známky blahobytu se na čas ze života zcela vytratily. Někde zakončili masopust o půlnoci „pochováním basy“, jako symbol toho, že nyní, o velikonočním půstu, si hudebníci 40 dní nezahrají.²² Lidé věřili, že budou-li tancovat přes půlnoc, objeví se mezi nimi ďábel.²³

---

²⁰ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy / Jiřina Langhammerova ; [photography Jakub Langhammer ; cover and typo Vladimír Vimr]*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 8071065250.

²¹ MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Vyd. 1. Ilustrace Tomáš Řízek. V Praze: Fortuna Libri, 2010. ISBN 978-80-7321-522-4.

²² Text přednášky ředitele Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefa Nejdla poskytnuta autorem.

²³ MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*.

2. Chodsko

Chodsko je historická oblast, která se rozpíná okolo západočeského města Domažlice v Plzeňském kraji. Tvoří část hranice mezi Německem a Českou republikou. Do tohoto území patří společně s městem Domažlice také přilehlé vesnice. Mezi nejnámější chodské vesnice bezpochyby spadá Postřekov, Klenčí pod Čerchovem a Mrákov. Historicky tuto oblast tvořilo 11 obcí. Včetně jmenovaných, tedy Postřekov, Klenčí pod Čerchovem a Mrákov, sem patřily také obce Draženov, Újezd, Tlumačov, Klíčov, Pocinovice, Chodská Lhota, Chodov a Stráž. Dnes již do Chodska zahrnujeme také Trhanov, Koloveč, Kdyni, Spáňov, Brnířov, Kout na Šumavě, Starec, Pasečnici, Luženičky, Luženice a další.²⁴

Tato oblast se stala předlohou pro mnoho děl krásné literatury. Mezi nejnámější patří, dle mého úsudku, Jiráskovi Psohlavci a některé povídky Boženy Němcové. Spisovatelka na Chodsku pobývala od roku 1845 – 1848 a prožila zde jedno z literárně nejúspěšnějších období svého života. Na Domažlickém náměstí se nachází pamětní deska na jednom z domů, kde autorka pobývala. Dále se o Chodsku zmiňuje J. Š. Baar, K. J. Erben, E. Krásnohorská a mnoho dalších. Přitahovala je jedinečná mluva obyvatel a jejich národopisná svéráznost.²⁵

Tato oblast se doposud vyznačuje hojnou lidovou tradicí. Zachoval se bohatý folklor, lidový kroj, ale také chodské nářečí, které je libě znějící s trochu zpěvným tónem. Tento dialekt se nazývá „bulačina“. Odvození názvu „bulačina“ bylo podle ústředního slova „byl“, které se na Chodsku vyslovovalo jako „bul“. Právě proto se Chodům říkalo „Buláci“ a ženám „Bulky“. Dnes bulačinou mluví jen malá část obyvatel Chodska, a to především těch nejstarších. Nejčastěji můžeme pozůstatky tohoto nářečí zaslechnout v Postřekově.²⁶

---

²⁴ MAUR, Eduard. *Chodové: historie a historická tradice*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1984. Acta Universitatis Carolinae, 90.

²⁵ SVAČINA, Rudolf. SVAČINA, Jan. *Obrázky z Chodska*. 1. Praha: Jan Kobes, 1940.

²⁶ SVAČINA, Rudolf. SVAČINA, Jan. *Obrázky z Chodska*.

2.1. Historie Chodska

Chodové nabyli poměrně velké popularity v povědomí české veřejnosti. „*Vedle svéráznosti chodské lidové kultury k tomu nepochybně přispěly zejména tři dějinné skutečnosti, jež dovedli ocenit ideologové českého národního hnutí 19. stol.: starobylá strážní funkce Chodů na česko-německé hranici, jejich houževnatá odolnost vůči neustávajícímu germanizačnímu tlaku, jemuž jinde podlehly celé kraje, a konečně po staletí trávající zápas chodských rebelů „za stará práva“, proti vrchnostenské zvlí a za sociální spravedlnost. Dramatické vyvrcholení tohoto zápasu po Bílé hoře – poprava Jana Koziny a osudová odplata, která stihla jeho zhoubce Lomikara – zůstává jedním z nejpevnějších článků historického vědomí nejširších vrstev českého národa dodnes.*“²⁷ Právě tyto historické skutečnosti se staly předlohou pro mnoho uměleckých děl. Ať jde o literaturu, kresby, opery či filmová zpracování.²⁸

První zmínka o Chodech se nachází ve staročeské rýmované Dalimilově kronice ze začátku 14. století. Zde se píše, jak roku 1040 Chodové přispěli k vítězství českého vévody Břetislava I. nad německým císařem Jindřichem III. u Brůdku.²⁹ Odkud však přišli a jak daleko sahá počátek jejich strážní služby, je dodnes záhadou a historikové se o tom mohou jen dohadovat. Je nám však známo, že okolí Domažlic bylo osídleno již v pravěku. Dokládají to archeologické nálezy z mohylového pohřebiště u Milaveč, vzdáleného sotva 5 kilometrů od Domažlic. V jedné z mohyl byly nalezeny pozůstatky válečníka z doby bronzové. Bronzový vozík z této mohyly je dnes v Národním muzeu v Praze. V muzeu Chodska se nachází pouze jeho přesná kopie.³⁰

Město Domažlice se nachází na důležitých obchodních stezkách. Proto tam přicházelo mnoho obchodníků, panovníků, ale také mnoho vojsk. Původně se na tomto místě nacházela osada, která byla kolem roku 1260 povýšena Přemyslem Otakarem II. na královské město. Domažlice se v této době stávají hraničním opevněním proti Bavorsku. Byly obehnány hradbami se dvěma desítkami půlválcových věží, valy a příkopy. Město se velmi rozrůstalo a bohatlo. V 16. století se zde nacházela latinská škola a jako první po Praze se tu objevilo kamenné dláždění.³¹ Pod pravomoc města

---

²⁷ MAUR, Eduard. *Chodové: historie a historická tradice*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1984. Acta Universitatis Carolinae, 90.

²⁸ CENEFELS, Jiří. *Naše Chodsko*. 1. Praha: Nakladatelství dopravy a strojů, 1990.

²⁹ MAUR, Eduard. *Chodové: historie a historická tradice*. CENEFELS, Jiří. *Naše Chodsko*

³⁰ CENEFELS, Jiří. *Naše Chodsko*.

³¹ <http://www.idomazlice.cz/cs/historie/>

patřily také přilehlé vesnice. Záznamy o nich pocházejí až z roku 1325. Žili v nich svobodní sedláci, kteří se starali o bezpečnost obchodních cest a o neměnný stav hranic.³²

Od nepaměti byli Chodové strážci západních hranic s Bavorskem. Původně sídlili u Domažlic, Přimdy, Tachova, Plané, Teplé a dále na sever Plané. Časem však jmenovaní podlehli německé přesile a byli buď vytlačeni, nebo se přizpůsobili – zůstali pouze Chodové u Domažlic. Proto, když dnes mluvíme o Chodech, myslíme téměř vždy Chody u Domažlic, kteří jediní přečkali dobu utrpení. I přesto, že byli do druhé poloviny 14. století obklopeni německými sousedy a utlačováni nepřátelskou německou šlechtou, neponěmčili se a odolali. Po staletí bojovali o svou rodnou půdu, hájili západní hranici Čech, žili tvrdým životem, bojovali za svá práva, svobodu a řeč. Chodského rychtáře si volili sami ze svého středu. Jejich úkolem bylo ochraňovat a střežit hranice, zabraňovat škodám v přilehlých lesích a hlavně k posouvání hranic. Za války plnili vojenskou funkci. Za tyto služby měli různá privilegia. Směli využívat lesy pro lov a těžbu dřeva, byli osvobozeni od mýt a cel a v jejich vsích se nesměli usazovat šlechtici. Zatímco ostatní byli nazýváni poddaní, oni byli nazýváni výhradně Chodové, což je nad ostatními poddanými nijak nepovyšovalo.

Pozornost tomuto městu ale nevěnoval jen Přemysl Otakar II. Například Jan Lucemburský využíval Domažlice jako častou zastávku při svých cestách do Itálie či Německa. Karel IV. zas nechal město připsat do královského zákoníku mezi města, která nemají být českému království nikdy zastavena nebo zcizena. Domažlice jsou známé také událostmi z roku 1431. Měla se zde konat V. křížová výprava proti husitskému tažení nebo-li rozhodující bitva. Údajně se zda však žádná bitva nekonala. Mohutný zpěv husitů křížáky tak vystrašil, že utíkali až na německé území. Památka na tuto událost se nachází nad obcemi Kout na Šumavě a Spáňov, kde stojí glorieta ve tvaru klobouku z roku 1731.³³ Tento tvar má zřejmě podle pověsti, která říká, že při útěku zde kardinál Cesarini ztratil svůj klobouk. O jeho stavbě však v místních záznamech nejsou žádné zmínky.³⁴

---

³² CENEFELS, Jiří. *Naše Chodsko*. 1. Praha: Nakladatelství dopravy a strojů, 1990. ISBN 59-379-88.

³³ MAUR, Eduard. *Chodové: historie a historická tradice*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1984. Acta Universitatis Carolinae, 90.

³⁴ <http://www.spanov.cz/zajimavosti-a-okoli/klobouk-u-kouta>

Vzhledem k rozvoji feudální společnosti klesala potřeba strážní služby. Proto byli Chodové dáni do zástavy Švamberkům, což byl starý český rod pocházející ze západních Čech. Ti začali rozšiřovat robotní povinnosti. Tyto povinnosti však Chodové nechtěli plnit a poukazovali na svá privilegia. Roboty se zbavili až po složení nemalého výkupného. Zanedlouho poté byli Chodové zastaveni městu Domažlice, což též vyvolalo nemálo sporů, přestože zástava byla o něco mírnější.³⁵

Však nejvíce nepříjemné vlády se Chodům dostalo za Volfa Maxmiliána Lamingena, kterému přezdívali Lomikar. Tento Chody velmi nenáviděný majitel panství dal roku 1676 postavit zámek v Trhanově. Je známý z pověsti o božím soudu, která popisuje chodské povstání pod vedením Jana Sladkého Koziny. Tuto pověst zaznamenala jak Božena Němcová, tak Alois Jirásek.³⁶

2. 2. Rozdělení Chodska

Tradičním centrem Chodska, jak již bylo zmíněno, je město Domažlice. Centrum města, což je náměstí s pár přilehlými ulicemi, je od roku 1975 městskou památkovou rezervací. Městem protéká říčka Zubřina. Je to jedno z turisticky nejatraktivnějších míst západních Čech.³⁷

Chodsko rozdělujeme na dvě části, a to na horní a dolní. Ústředním bodem pro jeho rozdělení je Veselá hora, zvaná také jako Vavřinec.³⁸ Toto pojmenování můžeme znát z jedné chodské písně „Ha, ty svatýj Vavřenečku!“.

*„Ha, ty svatýj Vavřenečku,
stojíš na pěkným kopečku,
vycházejí panny z tebe,
jako handělové z nebe.*

*První vyšla celá bílá,
ha ta druhá jen se skvíla,
ha ta třetí eště hezcí,
to bula má znyjmilejší.*

---

³⁵ CENEFELS, Jiří. *Naše Chodsko*. 1. Praha: Nakladatelství dopravy a strojů, 1990. ISBN 59-379-88.

³⁶ MAUR, Eduard. *Chodové: historie a historická tradice*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1984. Acta Universitatis Carolinae, 90.

³⁷ <http://www.idomazlice.cz/cs/vitejtevdomazlicich/>

³⁸ SVAČINA, Rudolf. SVAČINA, Jan. *Obrázky z Chodska*. 1. Praha: Jan Kobes, 1940

*Štvrtá vyšla jako vobraz,
hdyž mě nechceš, hrom tě rozraz.
hrom tě rozraz na dje strany,
pro falešný milování.*“³⁹

Vavřineček býval významnou chodskou „strážnicí“. Poplašná zpráva ohněm byla z něho vysílána až do Plzně. Dodnes na jeho vrcholu stojí poutní kostelík sv. Vavřince, kde se každoročně pořádá poutní mše o chodských slavnostech. Jedná se o jednu z největších církevních událostí na Chodsku. Veselá hora ční nad městem Domažlice.⁴⁰

Podle pamětnických informací se Chodsko dříve nerozdělovalo na horní a dolní. Tyto termíny můžeme zahlédnout snad u J. Š. Baara či u Jindřicha Jindřicha, kteří svá díla situovali do chodského prostředí. Obě oblasti byly převážně stejné. Další důvodem shodnosti krajů bylo přenášení zvyků. Někteří sloužili tam, druzí zas jinde a díky vyměňování zkušeností byly zvyky poměrně autentické. Zvláštností a zároveň důkazem o dřívější nerozdílnosti oblastí je obec Draženov. Ačkoliv farnost spadá pod Klenčí pod Čerchovem, tedy horního Chodska, lidé zde nosí více zdobené kroje, čili kroje dolního Chodska. Rozdělení na dvě části Chodska se začalo užívat až od 20. století.⁴¹

2.2.1. Horní Chodsko

Severozápadně od Vavřince leží pět slavných obcí, které jsou dobře známé z Jiráskových Psohlavců. Jedná se o Újezd, Chodov, Klenčí, Postřekov a Draženov. Tyto vesnice patří do horního Chodska.

Újezd je známý jako rodiště Jana Sladkého, zvaného Kozina. Vyráběly se zde také chodské dudy. Tato obec leží na úpatí Hrádku, na jehož vrcholu se vedle Chodské chalupy nachází Kozinův pomník a nově také socha chodského psa – symbolu Chodska.

Za Hrádkem se nachází Trhanov. Je známý svým zámekem, jenž byl sídlem Lomikara, proti kterému Chodové vedli nejedno bouřlivé povstání. Zároveň je Trhanov rodištěm známého lékaře a spisovatele prof. J. Thomayera.

---

³⁹ SVAČINA, Rudolf. *Chodská svarba: národopisný obrázek ze starodávného Chodska*. 1. vyd. Ilustrace Jaroslav Vodrážka. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1959.

⁴⁰ SVAČINA, Rudolf. SVAČINA, Jan. *Obrázky z Chodska*. 1. Praha: Jan Kobes, 1940.

⁴¹ Osobní rozhovor s pamětníkem z Mrákova, panem Josefem Nejdlem.

V těsné blízkosti Trhanovu leží obec Chodov, bulácky Kodov, nad níž se nachází Baarův pomník.

Jižně od Hrádku se nachází polochodské vesnice Babylon a Pec.

Klenčí pod Čerchovem je známé jako rodiště J. Š. Baara a J. Jindřicha. Na náměstí se nachází Baarův dům s muzeem.

Vůbec největší chodská ves je Postřekov. Vedle něho pod lesem leží Díly, které jsou často považovány jako část Postřekova. V minulosti právě na tyto obce připadal nejtěžší úkol při ochraně hranic. Nejvíce se zde dochovalo původní chodské nářečí „bulačina“. Dodnes se zde dodržuje mnoho zvyků a zpívají se původní písně. Také se zde nachází půjčovna krojů a snad v každé chalupě můžeme ještě dnes najít minimálně jeden. Dalo by se říci, že obyvatelé Postřekova mají přímo povinnost si kroje uchovávat. Narodil se zde také malíř J. Špillar.⁴²

Poslední obcí horního Chodska je Draženov, bulácky také Dražinov, na jehož návsi stojí pomník chodské mámy s chlapcem, věnovaný obětím 1. světové války.

2.2.2. Dolní Chodsko

Na druhé straně Vavřinečku, tedy již na dolním Chodsku, hned za jeho jižním svahem leží obec Stráž. Její pojmenování je podle „sázení“ stráží na Vavřineček. Tato ves je také dějištěm povídky Karla od Boženy Němcové.

Další obcí je Tlumačov, jehož prostředí a chalupy využili filmaři pro ztvárnění některých částí Jiráskových Psohlavců.

Hlavní vesnicí dolního Chodska je Mrákov. Zde se šijí, vyšívají a také spravují kroje. Na návsi se nachází statek u Konopů, kam si údajně Božena Němcová chodila pro rady za rychtářem Jiřím Konopem při svém pobytu v Domažlicích.

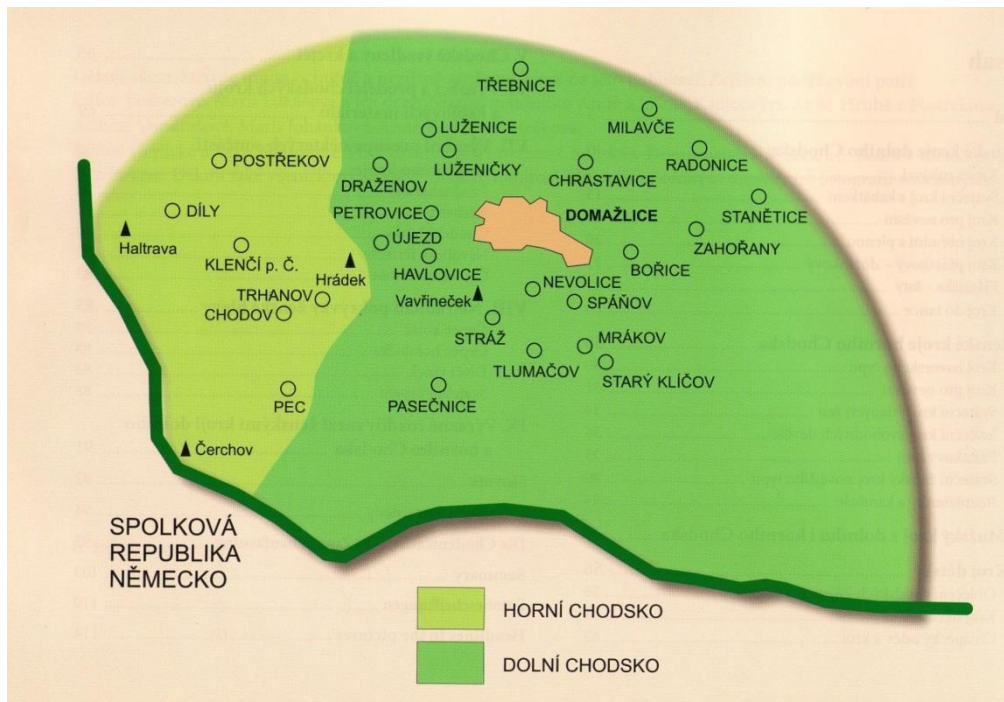
Skupinu vesnic dolního Chodska uzavírá Starý Klíčov, zvaný jako Kyčov.

Poslední dvě chodské vsi – Pocinovice a Lhota, již ztratily svůj chodský ráz a zanechaly si jen nepatrné zbytky.

---

⁴² SVAČINA, Rudolf. SVAČINA Jan. *Obrázky z Chodska*. 1. Praha: Jan Kobes, 1940.

Dále zde můžeme najít vesnice, které dříve nepatřily mezi 11 původních, ale dnes jsou brány jako součást Chodska. Jsou to například Nevolice, Chrastavice, Bořice, Luženičky nebo Petrovice.⁴³

Obrázek 1: Mapa rozdělení Chodska

⁴³ SVAČINA, Rudolf. SVAČINA, Jan. *Obrázky z Chodska*.

2.3. Chodský kroj

Chodský kroj neodmyslitelně patří k Chodsku. Jedná se o lidový oděv, který nosili především obyvatelé venkova. Svým vzhledem nepatří mezi nejhonosnější. Není příliš zdoben jako například kroj slovácký, ani jeho střih dostatečně nepodtrhává ženskou postavu, přesto si zanechal základní rysy. Napomohla tomu samotná poloha kraje, která je dosti vzdálená od hlavního města a tím tedy oddělena od kulturního dění a konzervativnost zdejšího lidu. Nemálo chodský kroj ovlivnilo také německé sousedství.⁴⁴

Rozvíjející textilní výroba, v polovině 19. století, výrazně změnila lidový oděv. Stírala se hranice mezi městským a venkovským oděním a lidový kroj se postupně vytrácel. Toto však neplatilo na Chodsku. Ženský kroj si zanechal některé starodávne znaky, které můžeme zahlédnout ještě dnes. Patří sem například jednoduché křížkové vyšívání, obřadní čepce koláč, spodnička, která postupně povýšila na sukni, střih mužského dlouhého kabátu a další. K největšímu rozkvětu chodského kroje došlo na přelomu 19. století a v prvním desetiletí 20. století. Zatímco mužský kroj se začal pomalu odkládat a nahrazovat civilním oblečením, ženský se začal zdobit náročnými a bohatými ručními vyšívkami.⁴⁵ V této době se začaly zvětšovat rozdíly mezi kroji z dolního a horního Chodska.

Ti, kteří v jejich zhotovování mimořádně vynikali, jsou známi dodnes. Mezi tuto skupinu lidí patří například rodina Bílkova z Mrákova, sestry Anna a Markéta Kapicovy, zvané též „Boudičky“ nebo „Tetinky“ z Postřekova, či Kateřina Královcová ze Stráže, která byla známější pod jménem „Trantůrka“, a pro svoji skvělou pověst byla doporučena a pozvána do Prahy, kde šila chodské kroje na národopisnou výpravu a později zhotovovala ženské kroje v Národním divadle pro Kovařovicovu operu *Psohlavci*.⁴⁶

---

⁴⁴ Osobní rozhovor s ředitelem Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefem Nejdlem.

⁴⁵ Osobní rozhovor s bývalou majitelkou hospody U Hadamů v Postřekově a pamětnicí paní Marií Rieszovou.

⁴⁶ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*. Domažlice: I. Kumperová, 2010. ISBN 978-80-254-8794-5.

Sváteční kroje s plnou parádou jsou dodnes nošeny o velkých církevních svátcích, během sjezdu rodáků, na chodské bály, masopusty apod. Kroj jako každodenní oděv dnes užívají pouze starší ženy, a to především ty venkovské.⁴⁷

Kroje dnes můžeme také spatřit v nejstarším muzeu v Domažlicích. Jedná se o Muzeum Chodska, které sídlí v Chodském hradu ze 13. století. Tento hrad byl postaven společně s městem. Můžeme si zde prohlédnout nejen bohatou expozici dokumentující dějiny Chodska, ale také chodskou svatbu, která je stálou expozicí.⁴⁸

Dále můžeme kroje zahlédnout také v terénu mezi obyvatelstvem. Opatrují si je jako památku po svých předcích, a nebo si je pořizují nově, jako oděvní součást oblékanou ke zvláštním příležitostem.

Jejich výrobou se na Chodsku živilo mnoho obyvatel. Často to pro ně byl přivýdělek k zaměstnání. A protože šití ani vyšívání nepatří mezi náročné fyzické práce, mohli je vykonávat lidé slabší či tělesně postižení, kteří nezvládli práci na poli.

2.3.1. Ženský kroj z dolního Chodska

Kroje dolního Chodska se vyznačují bohatým zdobením. Skládají se ze sukně, která se nazývá šerka. Má různé barvy a jejich volba byla závislá na jednotlivých obdobích církevního roku. Například červená se nosila o poutích a barva fialová náležela době adventu a Velikonocím.⁴⁹

Spodnička se běžně nosí pod těžké sváteční sukně. Jejím nejstarším typem je tzv. voblečka, což je mírně naškrobená sukně sešitá v celek s jednoduchým živůtkem. Čím více spodniček selka měla, tím větší byla silueta sukně, což byl jeden z viditelných znaků selčina majetku.⁵⁰

Spodní plátěná košile je ušita z bílého plátna. Má krátké rukávy, které mohou být zdobeny paličkovanou krajkou. Rukávce jsou ušity z jemného bílého plátna. Jedná

---

⁴⁷ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁴⁸ <http://www.idomazlice.cz/cs/proturisty-pamatky-muzeumchodska/>

⁴⁹ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁵⁰ Osobní rozhovor s pamětníkem z Mrákova, panem Josefem Nejdlem.

se o krátkou košilku se zapínáním vpředu. Tyto rukávce jsou velmi silně naškrobeny a nažehleny ještě za vlhka.⁵¹

Zástěra se nazývá fěrtoch nebo také fěrtuch. Na dolním Chodsku se ale tyto termíny odlišují. Fěrtoch označuje zástěru k polosvátečnímu oblečení a fěrtuch zase tu ke svátečnímu kroji. Často bývá šitý z hedvábného brokátu s květy a klasy.⁵²

Šátek na krk neodmyslitelně patří ke svátečnímu kroji. Je čtvercový, nejčastěji s rozměry 90x90 cm. Skládá se do trojúhelníku na krk. Má mnoho barevných a vzorových variant. Všechny však mají na okrajích ručně vázané třásně. Tímto třásněním si přivydělávaly zručné ženy na Domažlicku.

Lajblík, nebo-li živůtek, je šitý převážně z brokátu s protkanými barevnými květy. Vyznačuje se též kulatým hlubokým výstřihem. Jeho střed zad je zpravidla vyztužen dvěma kosticemi, kde se též nachází nápadná výzdoba. Nejčastěji se zda nachází vzory květů, srdíček či větévek.

Černý vyšíváný šátek na hlavě je neodmyslitelným doplňkem ženského kroje dolního Chodska. Prošel bohatým vývojem. Dnešní podoba se ustálila až na počátku 20. století. Též má rozměr čtverce, avšak je o trochu větší, tedy s rozměry 120x120 cm. Oblíbeným materiálem je bavlněný klot. Ve dvou protilehlých rozích je zdoben bohatou ruční výšivkou a podkládá se zvláštním hřebenem.⁵³

Poslední a nezbytnou ozdobou je šáteček do ruky. Jeho velikost je 40x40 cm a nosí se složený do cípu. Je zhotoven z bílého plátna s ruční výšivkou. Nejčastěji se mu říká „vejskáček“.⁵⁴

Ke kroji patří vždy červené punčochy, které se nosily i ke smutečnímu kroji a černé boty, které nahradily dřívější vyšíváné bůtky.

Tato podoba kroje se objevovala i v městském prostředí Domažlic. Byl a dodnes je finančně nákladnější podobou chodského kroje.

---

⁵¹ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*. Domažlice: I. Kumperová, 2010. ISBN 978-80-254-8794-5.

⁵² Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁵³ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*. Domažlice: I. Kumperová, 2010. ISBN 978-80-254-8794-5.

⁵⁴ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

Obrázek 2: Mužský a ženský kroj dolního Chodska.

2.3.2. Ženský kroj horního Chodska

Tento kroj má ustálenou podobu od druhé poloviny 19. století. Jeho předností byla rozhodně nižší pořizovací cena. Nosili jej obyvatelky chudých podhorských vesnic.⁵⁵

Bílé rukávce, které jsou dnes mnohem více škrobeny, se zvedají nad ramena. Zapínají se vpředu a kvůli jejich krátké délce je lidé začali nazývat „krátká košile“. Zapínání dnes můžeme nalézt také vzadu. Dříve se nosily rukávce s délkou až k zápěstí a na koncích měly zdobení paličkovanou krajkou.⁵⁶

Kolová sukně do pasu má 3 cm sežehlené záhyby a dole je zdobena dvěma řadami strojových krajek a stužkou.

Přes přední část sukně se uvazuje fěrtuch nebo-li zástěra. Přes rukávce se obléká černá šněrovačka zhotovená z černého klotu.

Na krku se nosí lehký žalínový nebo hedvábný šátek. Jeho okraje vždy zdobí třásně. Na hlavu patřil černý vlněný šátek na babku, který je buď ručně vyšíváný, nebo tištěný s tyrkysovými květy. Dnes se vpředu spíná ozdobným spínacím špendlíkem.

K tomu mají ženy na hlavách šátky s jednoduchou výšivkou nebo tištěným vzorem a nepodkládají si pod ně hřeben.

⁵⁵ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*.

⁵⁶ Osobní rozhovor s bývalou hospodskou a pamětnicí obce Postřekova paní Marií Rieszovou.

Dříve se ke kroji nosily bílé bavlněné punčochy, avšak v dnešní době je nahradily punčochy silonové. Také ke kroji horního Chodska patří černé hladké střevíce s nízkým podpatkem a páskem přes nárt.

Do ruky patří vyšívaný šáteček, stejně jako na dolním Chodsku. A v pase se váže široká barevná stuha.⁵⁷

Obrázek 3: Ženský kroj z horního Chodska.

2.3.3. Mužský kroj

Jeho vývoj byl vzhledem k ženskému kroji zcela opačný. Od konce 19. století postupně zanikal a býval nahrazen civilním oblečením, zatímco ženský byl postupně zdoben a zdokonalován. Avšak tradiční mužský kroj dodnes bývá uchován v nejedné rodině. Můžeme jej ještě spatřit na folklorních vystoupeních a zřídka i na výjimečných příležitostech. Dalším rozdílem od ženského kroje je, že mužský kroj horního a dolního Chodska se od sebe nijak zvlášť neliší ani střihem, ani složením. Rozdílnost můžeme spatřit pouze v ručně vyšívaném zdobení. Ty u krojů horního Chodska zcela chybí.

Mužský kroj se skládá z kalhot, neboli „praštěnek“. Dříve byly ušité z přírodní světlé jelenicové nebo skopové kůže, která byla levnější. Dnes se šijí z klotu nebo žlutého plátna. Jejich délka sahá těsně pod kolena, kde jsou staženy tkalounem, který je protažen tunýlkem ve spodu kalhot. Také mohou být staženy zapínáním v krátkém rozparku s několika mosaznými knoflíky. Rozdíl těchto „praštěnek“ na horním a dolním

---

⁵⁷ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*. Domažlice: I. Kumperová, 2010. ISBN 978-80-254-8794-5.

Chodsku je u zapínání poklopec. Na horním Chodsku se zapínání kalhot objevuje na obou bocích, a to opět v podobě mosazných knoflíků, které přidrží široký poklopec, který je také nazývám „padací most“. Ve středu tohoto „padacího mostu“ je výšivka často ve žluté barvě, ale může se zde objevit také barva zelená či červená. Kalhoty z dolního Chodska mají tento „padací most“ o něco užší a nezdobí jej výšivka.⁵⁸

Další částí mužského kroje je košile. Má rovný střih se širšími rukávy. Je ušita z jemného bílého plátna. Zdobení bohatou bílou výšivkou můžeme nalézt na rukávech, náprsnice a také límečku. Rukávy jsou zakončeny vyšíváním manžetami. Střih košile je v obou oblastech Chodska naprosto shodný, avšak výšivky na dolním Chodsku jsou pouze na límci a manžetách.⁵⁹

Vesta bez rukávů má tmavě modrou barvu a je zhotovena z vlněného sukna. Na přední straně, po celé délce, jsou našity lesklé mosazné knoflíky. Zapínají se pouze dolní tři, a ty ostatní slouží jen na ozdobu. Stejně tak je to s ozdobnými vyšítými dírkami, které mají prostřižené jen dolní tři. Vesta bývá zdobena výšivkami a to nejčastěji rostlinnými ornamenty. Kazajka je šita ze stejného materiálu jako vesta. Má dlouhé rukávy a stojatý límec. Vpředu ji též zdobí mosazné knoflíky, avšak neslouží na zapnutí. Žádná z vyšívaných dírek zde není prostřižnuta.

Kazajka se nikdy nezapínala. Byla určena pro svobodné chlapce, kteří ji užívali přes vestu během chladného počasí.

Klobouk širák má mělké kulaté dýnko a širokou kempu. Je plstěný a mívá černou barvu. Na okrajích je lemován. Širák byl určen pouze ženatým mužům ke slavnostním příležitostem. Dnes se jeho výrobou nikdo nezabývá, proto si ho chodské rodiny uchovávají jako vzácnost a využívají jej pouze ve výjimečných případech.⁶⁰

Mnohem častěji nosí muži ke kroji na hlavách vydrovku. Ta je zhotovena ze šesti dílů zeleného sametu a na vrcholu ji zdobí hedvábný střípeček. Její okraj je lemován vydří nebo jinou huňatou kožešinou. Dnes se používá namísto přírodní kožešiny, kožešina umělá. Kožešinový okraj je vpředu širší.⁶¹

---

⁵⁸ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*. Domažlice: I. Kumperová, 2010. ISBN 978-80-254-8794-5.

⁵⁹ <http://www.chodsko.net/chodskem/costume-detail/33#content>

⁶⁰ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*. Domažlice: I. Kumperová, 2010. ISBN 978-80-254-8794-5.

⁶¹ <http://www.chodsko.net/chodskem/costume-detail/33#content>

Ke svátečním krojům mívají muži bílé punčochy, které mají připevněné „ouvazky“, což by se dalo říci, že je široká guma.⁶² Na nohách měli nízké černé střevíce či kožené vysoké holínky. Dříve byl typický také čakan, což byla hůl zakončená malou sekyrkou. Občas býval nahrazen masivním kostkovaným deštníkem.⁶³

3. Chodský masopust

Masopust na Chodsku se slavil zhruba ve stejnou dobu, jako v jiných částech střední Evropy. Tedy po Třech králich až do úterý před popeleční středou. Je třeba si uvědomit, že přesto, že masopust není církevní svátek, lidé se vždy řídili a řídí podle křesťanského kalendáře. Ačkoliv si toho většinou nejsou vědomi.⁶⁴ Právě proto jeho oslavy postupně šly k zániku. Na svědomí to měla likvidace všeho církevního na přelomu 40. a 50. let. Na Chodsku tomu nebylo jinak. Přestože byl masopust vytlačen až na okraj společenského zájmu, úplně nezanikl. V lidovém prostředí se stále udržoval zvyk z tohoto období. Byly to hlavně bály, tancovačky či zabíjačky. Málokdo si však uvědomoval spojitost s masopustním obdobím hojnosti.

Od 50. let 20. století byl folklór vnímán jako symbol masovosti a vrchol kultury rolníků, ale zároveň byl trnem v oku, zvláště kvůli své vazbě na církevní kalendář. Kvůli tomu můžeme na Chodsku vidět masopusty trojího typu.⁶⁵

Do první skupiny můžeme zařadit vesnické masopusty. V průvodu se objevují maškary za doprovodu harmonikáře. K této podobě masopustu se dospělo přirozeným vývojem. Neobjevuje se zde žádný rituál pochování Masopusta, ani se zde nedodrží jeho přesný konec, tedy masopustní úterý. Toto „oslava“ se koná o víkend, většinou v sobotu. Ani masky zde nemají žádný hlubší význam, lidé si je vybírají náhodně. Hlavním smyslem je zábava.⁶⁶

Dalším typem jsou masopusty obnovené po roce 1989. V této době se po společenských změnách objevovala snaha o znovuzrození zapomenutých tradic. Díky

---

⁶² Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁶³ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*.

⁶⁴ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁶⁵ Osobní rozhovor s ředitelem Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefem Nejdlem.

⁶⁶ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

těmto snahám došlo na mnoha místech k obnovení masopustu. Jsou to hlavně oblasti, kde dříve sídlili Němci. Prakticky se nejedná o žádnou návaznost, protože nikdo už nedokáže přesně zjistit, jak zde oslavy masopustu probíhaly.

Třetí typ oslav je unikátní postřekovský masopust. Dá se říci, že se jedná o fenomén v regionu.⁶⁷ Kupodivu se jedná o uměle obnovenou oslavu, která však znovu dokázala zlidovět. Můžeme zde vidět také závěrečný rituál se skončováním s Masopustem. Nepohřbívá se zde fiktivní postava Masopusta, ani basa. Zde se Masopust věší a posléze je zapálen. Zřejmě se někomu tento rituál v 60. letech zalíbil, bez ohledu na symboliku. Přestože se jedná o obnovený zvyk, daly by se tyto oslavy s jistou dávnou tolerance považovat za masopust, jak by měl správně vypadat. Stále se tu objevují symbolické masky, které pranýřují aktuální společenské nešvary. Také ukončení popravou souzní s tradicí, stejně jako vynesení rozsudku, během něhož jsou vyřčeny všechny místní nešvary, a to s plnou parádou a konkrétními jmény. Četně jsou zde zapojeny také chodské kroje. Nechybí ani intersexuální záměna krojů, což v jiných vesnicích již moc k vidění není.⁶⁸

Další zvláštností Chodska jsou již zmíněné kroje. Ženy musí chodit v tmavých neveselých barvách, jako je černá nebo modrá, ale přípustná je také zelená a bleděmodrá. Je to již dávný obyčej. Tímto dávaly a některé dodnes dávají najevo smutné období před ukřižováním Ježíše Krista. Dle paní Marie Machové toto dnes dodržují jen starší ženy, které navštěvují kostely na mše svaté.⁶⁹ Zářící kroje se oblékají až na konci půstu, tedy na den „Vzkříšení“, což je velikonoční neděle. Konkrétně se jedná o kroj červený. Jako další „smutné“ období v roce je čas před Vánoci, tedy advent.⁷⁰

Masopust se ve většině obcí Chodska shodoval. Zachován je například popis průběhu Lužnického masopustu z roku 1895. Často se tomuto období říkalo voračky. V neděli se pořádaly v hospodách bály pro dospělé, na které rozesílal pozvánku hospodský. Toto byla ojedinělá událost, k jiné muzice se pozvánky nerozesílaly. Taneční sály bývaly nazdobeny papírovými řetězy a chvojím. U vchodu stál statný

---

⁶⁷ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁶⁸ http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/josef-nejdl-masopusty-na-chodsku-jsou-trojihodruh.html

⁶⁹ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁷⁰ http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/chodske-zeny-nosici-kroje-nyni-nesmi-mit-ty-vesele-20150315.html

Chod ve staré vojenské uniformě a s rákoskou v ruce. Jeho úkolem bylo hlídat, aby do sálu neproklouzl nikdo bez pozvánky, obzvláště mladá chasa, která směla stát pouze na chodbě nebo pod okny.⁷¹

V chodském průvodu masek nikdy nechyběl čert, žid a ani smrt s kosou. O masopustní obchůzce v Domažlicích informovala Božena Němcová⁷² ve své knize *Z Chodska a odjinud z Čech*. Bydlela tři roky přímo na náměstí, tudíž masopustní rej mohla sledovat přímo z okna. Popisuje zde maškary na koních i velikou smrt, která na kolemjdoucí cenila zuby. Dále se Němcová zmiňuje o divadelním představení, kde hoši zápasí se zlou saní. Inspirovali se v nedalekém bavorském městě Furt im Waldu. A protože tato slavnost byla pro Němce posvátná, tak jakmile se dozvěděli, že si z ní Chodové udělali masopustní žert, velmi je to rozčílilo a hrozili jim výpraskem, jestliže se na slavnosti ukáží. Naštěstí zůstalo jen u hrozby.

V Domažlicích také patřil závěr masopustu kostýmním plesům, tzv. merendám. Konaly se většinou v pondělí před popeleční středou. Tato maškarní zábava měla bohatý kulturní program, jehož mezery vyplňoval tanec či volná zábava. Návrhy masek přinášely ilustrované módní časopisy pro ženy. Zručnější ženy si je šily samy a ty ostatní se obracely na krejčovské salóny. V Praze a v jiných větších městech se daly masky vypůjčit v půjčovnách kostýmů. Přes zprostředkovatele bylo možné zaslat masky i na venkov. V Domažlicích se jako masky půjčovaly i chodské kroje.⁷³

Mezi specifické zvyky Chodska patří známé mletí bab v Kolovči. Na tento obřad se postavil tzv. babský mlýn, v němž se přemlely staré báby na mladé panny. Podle pověsti bylo potřeba sedm bab na jednu mladou dívku. Staré báby se naházely do násypky a po zhruba deseti minutovém mletí vyšla z mlýna krásná mladá dívka.⁷⁴ Vše probíhalo za velkého povyku a smíchu. Poté se všichni přesunuli k muzice. Postupem času mletí bab zaniklo, ale po sametové revoluci bylo opět obnoveno. Dnes se však tento obřad nepořádá v rámci masopustního veselí. Tato akce je načasována tak, aby se

---

⁷¹ KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*. Kolínek: AgAkcent, 2014. ISBN 978-80-87018-30-9.

⁷² ZÍBRT, Čeněk. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Vyd. 2. Ilustrace Jan Herink. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-624-7.

⁷³ KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*.

⁷⁴ <http://www.muzeum-kolovec.cz/mlyn-na-baby>

jí pokud možno zúčastnilo, co nejvíce lidí nejen ze vsi, ale také z okolí. Poslední dobou se pořádá spíše v srpnu.⁷⁵

V Koutě na Šumavě zase doznívalo masopustní veselí ještě o popeleční středě. Ne, že by obyvatelé nebyli ochotni dodržet půst, ale snažili se, pokud možno, co nejdéle si užívat, a to hlavně z ekonomických důvodů. Aby mohli zaplatit muzikanty, snažili se zajistit dostatek platících účastníků. A jelikož v okolí nebyla v tento den žádná veselice, stávala se popeleční středa ideálním termínem.⁷⁶

Mezi dávný, a dnes již zaniklý masopustní zvyk, patřilo „stínání kohouta“.⁷⁷ Tento zvyk údajně probíhal nejčastěji o masopustu, ale byl také k spatření o velikonocích, o pouti, či o svatbě. Zřejmě se jedná o takzvanou „zvířecí oběť“, která postupem času přerostla v lidový obyčej. Existují dochované dokumenty o přestrojování mládenců do vojenských uniforem, kteří přivedli kohouta uvázaného na tkanicích a u „popraviště“ nad ním pronesli rozsudek plný žertů. Poté sřali kohoutovi hlavu. Mezi tímto zvykem a masopustními zvyky s odsouzením Masopusta je ještě dnes zřetelná podobnost.⁷⁸

4. Dolní Chodsko - Mrákov

Za nejznámější obec dolního Chodska by mnoho občanů označilo Mrákov. Původní název Mrdákov, byl odvozen od slova „mrdat“ což znamenalo hýbat se ze strany na stranu či kývat. Význam tohoto slovního základu se však v průběhu let stal slovem výhradně neslušným. Proto byla vesnice na konci 19. století přejmenována na „slušnější“ Mrákov. Nachází se 4 km jižně od Domažlic. První písemná zmínka o Mrákově pochází z roku 1325. Patřil mezi 11 nejstarších chodských vesnic. Obyvatelé se zde živilí strážní službou k ochraně zemských hranic. Dnes obec sčítá 474 obyvatel.⁷⁹

Těsně vedle Mrákova se nachází obec Starý Klíčov. Vzhledem k jejich opravdu těsné poloze splývají prakticky v „jednu obec“. Také masopust slaví tyto obce společně.

---

⁷⁵ Přednáška ředitele Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefa Nejdla.

⁷⁶ Přednáška ředitele Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefa Nejdla.

⁷⁷ ZÍBRT, Čeněk. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Vyd. 2. Ilustrace Jan Herink. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-624-7.

⁷⁸ Přednáška ředitele Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefa Nejdla.

⁷⁹ <http://www.mrakov.cz/obec-1/informace-o-obci/historie/>

První zmínka o této vsi je v chodském privilegii krále Jana Lucemburského z roku 1235, a to v podobě Kytšchow. Známé jsou také různé obdoby názvu jako je Kycžow, Kycziow a další. Teprve až z druhé poloviny 17. století pochází úřední název Klíčov. Lidový tvar, který se užívá ještě dnes je Kyčov, z původního „Kycův dvůr“. Tato obec má 475 obyvatel.⁸⁰

Důležitou roli hraje na dolním Chodsku folklórní soubor Mrákov, který založila skupina místních nadšenců v roce 1961. Jedná se o skupinu muzikantů, zpěváků, tanečníků a vypravěčů. Vystupují při různých příležitostech a na folklórních festivalech doma i v zahraničí. Snaží se udržovat a rozvíjet zájem o folklór tancem a zpěvem chodských písniček. Spolu s tím zachovávají také podobu zdobeného kroje dolního Chodska. Počet jejich členů se pohybuje mezi 20 až 30 členy všech věkových skupin. Nejmladší příslušníci souboru vystupují pod názvem Mráček. Soubor má svou vlastní dudáckou muziku od roku 1978, která je ve složení klarinety v ladění Es a B, housle, dudy a basa.⁸¹ Každoročně pořádají první sobotu po 10. srpnu vlastní festival Chodská hyjta. Vždy se vybere některý z chodských zvyků a ten se poté předvede v dokonalém scénickém zpracování. Může se jednat například o svatbu, dětské hry nebo dokonce masopust. Nakonec se přečte povídání a vše se ukončí tancem. Neúčinkují zde pouze místní, ale také ostatní soubory z Chodska a někdy dokonce soubory i ze zahraničí.⁸²

4.1. Historie masopustu Dolního Chodska

Dříve se závěrečnému obřadu období masopustu říkalo v Mrákově „voračky“. Podle slova voratba, což byla svatba. Voračky byly zároveň také maškary, které se objevovaly v úterním průvodu. Během občůzky byla znázorněná chodská svatba, která se parodovala. Muži se oblékali za ženy a naopak. Tudíž za nevěstu byl převlečen muž a za ženicha naopak žena. Výběr svatebního páru nebyl postaven na žádných závazných pravidlech. Některé ročníky, se mladí o tento post prali, ale také nastaly doby, kdy byli místní rádi, že se našel někdo ochotný převléci do kroje opačného pohlaví.

Za svatebním párem šla droužka. Během skutečné svatby se jednalo o velmi šikovnou a organizačně zdatnou dívku. Jejímž úkolem bylo ráno brzy vstát, řádně se

---

⁸⁰ <http://www.mrakov.cz/obec-1/informace-o-obci/historie/>

⁸¹ <http://www.mrakovskysoubor.cz/cz/o-souboru.asp>

⁸² Osobní rozhovor s pamětníkem z Mrákova, panem Josefem Nejdlem.

očepit, avšak prozatím bez velkých rukávů a přivést svatebčany z nevěsty strany do nevěstina stavení. Poté se zamkla vrata, všichni se upravili, schovala se nevěsta, droužka si navlékla velké rukávce a čekalo se na příchod ženicha s jeho družbou a rodinou. Droužka musela umět také dobře zpívat a být veselá. Starala se o zábavu a celý obřad v podstatě vedla. Tento úkol jí byl svěřen i během masopustu, třebaže se jednalo o muže v ženské převleku.

Masopust zhruba v šedesátých letech začínal v obecním domě, kde se všichni účastníci načepili a vyrazili obcházet domy. První šel svatební pár, za nimi droužka s družbou, poté družičky. Bývaly dvě, či tři, záleželo, o jak bohatou svatbu šlo. Jako další šli lekrůti, kteří nesli na nosítkách Masopusta a za nimi ostatní masky. Nedílnou součástí průvodu byla také dechová kapela. Ačkoliv účinkující byli oblečeni do svátečních krojů, nebyly to ty nejlepší, co doma měli. Byly to staré obnošené kroje, o které se lidé až tak nebáli. Vzhledem k tomu, že během průvodu prováděli různé taškařice, mohlo by se přihodit, že by se „lepší“ kroje poničily.

Celý průvod byl tedy doprovázen hudbou. Hrály se chodské písničky do pochodu i do tance. U každého domu se zastavilo a zatančilo. A protože šlo o takzvanou „svatbu naruby“. Místo aby přihlížející dostávali „čuminy“⁸³ od svatebčanů, tak je naopak dávali. A to v podobě peněz, kořalky, či něčeho k zakousnutí. Průvod obcházel domy nejen v Mrákově, ale také ve Starém Klíčově neboli Kyčově.⁸⁴

V průvodu se objevovaly také tradiční masky jako medvěd s medvědářem, kobyla, kostlivec či smrt nebo koza. Tyto masky byly majetkem Mrákovského folklórního souboru. Právě tento soubor byl pořadatelem „voraček“.

Babička manželky pana Nejdla, která bydlela v Kyčově, jednou na rodinné sešlosti vyprávěla, jak si za jejích mladých let mládenci na masopustní průvod sestrojili draka. Tento námět okoukali v německém Furt im Waldu, kde zřejmě sloužil některý z nich.

Neodmyslitelnými účastníky průvodu byly také masky ministrantů, faráře a soudce. Ty plnily svoji úlohu při konečném rozsudku nad Masopustem. Skoncovali

---

⁸³ Čumina = místní název pro výslužku

⁸⁴ Osobní rozhovor s pamětníkem z Mrákova, panem Josefem Nejdlem.

s ním vhozením do rybníka nebo potoka. Poté se pokračovalo do hospody na poslední tancovačku.

Poprůvodová tancovačka nebyla jediná, která se ve vsi konala. Předcházely jí různé bály. Byl to třeba kytičkový bál, kde mladé dívky dávaly kytičku svému milému. Nebo také zástěrkový bál, který byl postaven na stejném principu. Děvčata ušila malé zástěrky s kraječkami po okrajích a dávala je během bálu chlapci, na kterého si myslela. Obě tyto předávky se konaly během dámské volenky. Nechyběl ani hasičský bál či bál maškarní.

Poslední „voračky“ se však konaly naposledy před zhruba padesáti lety. Jednalo se o parodii na chodskou svatbu. Tyto oslavy byly kvůli válce na pár let přerušeny, ale poté v 70. letech je mrákovský folklórní soubor znovu obnovil. Postupně se však od nich upouštělo a dnes již klasické „voračky“ k vidění nejsou.⁸⁵

4.2. Masopust dolního Chodska dnes

Dnes se již od „voraček“ nadobro upustilo. Zpravidla v sobotu se koná masopustní průvod po vsi. Všichni se sejdou u fotbalového hřiště v hospodě a odtud společně vycházejí. Obcházejí všechna stavení v Mrákově, poté se přesunou a obcházejí domy v Kyčově a nakonec se vrací zpět do výchozího bodu, tedy do hospody v Mrákově.

Maškary se dnes vybírají zcela náhodně. Objevují se jak aktuální převleky, např. osoby z politiky, herci nebo zpěváci, ale i staré masky. Přestože občas můžeme spatřit masku soudce či ministrantů, nejsou zde kvůli své starodávné povinnosti, což bývalo předcítání rozsudku nad Masopustem. Žádný Masopust se během průvodu nenese. Občas se zde objeví i masky jako je medvěd, kobyly či smrt, ale ne za žádným účelem. Občané si volí své masky podle libosti.

Celý průvod je doprovázen hudbou. Avšak ne dechovou, jak tomu bývalo dříve zvykem, ale doprovází jej pár harmonikářů. V obci je zhruba 12 chlapců, kteří hrají na harmoniku a to především kvůli folklórnímu souboru. Hrají se a zpívají chodské písničky.

---

⁸⁵ Osobní rozhovor s pamětníkem z Mrákova, panem Josefem Nejdlem.

Masky jsou odměňovány skleničkou alkoholu, něčím na zub a penězi, které večer utratí v hospodě. Během celého průvodu jde hlavně o zábavu, o kterou se starají maskovaní.

Zatímco dříve byla organizace masopustu v kompetenci mrákovského folklórního souboru, dnes ji má na starosti majitel hospody v Mrákově. Záleží na jeho aktivitě, jak vypadá konečný výsledek masopustu.

Zakončení masopustu samozřejmě i dnes předchází různé bály. Je to bál hasičský, pořádaný, jak již napovídá název, Hasičským spolkem v Mrákově. Jako další je to bál souborový nebo-li chodský, který organizuje folklórní soubor.

Dle osobního úsudku pana Nejdla zájem stále o masopust je. Záleží však, kolik se v současné době nachází v obci aktivní mládeže. Letos, roku 2016, se průvodu zúčastnilo zhruba 50 masek, což je celkem slušná účast.⁸⁶

5. Obec Luženičky

Obec Luženičky se rozděluje do dvou částí, a to na Luženičky a Luženice. Luženičky se nachází zhruba tři kilometry severozápadně od města Domažlice, Luženice o kilometr dál.

V písemných památkách z roku 1379 se objevuje první zmínka o Luženicích. O Luženičkách se dozvídáme o trochu déle, v roce 1543. Přes tuto oblast vedly důležité obchodní cesty a v období válek toto území sloužilo jako „nárazníkové pásmo“.⁸⁷

Dnes tato vesnice slouží jako satelitní obytný celek k městu Domažlice. Je tomu tak díky blízké poloze, jak již bylo zmíněno.

---

⁸⁶ Osobní rozhovor s pamětníkem z Mrákova, panem Josefem Nejdlem.

⁸⁷ <http://www.luzenicky.cz/cs/oobci/>

5.1. Historie masopustu v obci Luženičky

Přestože Luženičky nepatřily do původních 11 chodských vesnic, dnes se řadí k dolnímu Chodsku. Alespoň podle krojů, které jsou více zdobené. Podle vzpomínek kronikářky obce Luženičky paní Anny Machové se dříve říkalo masopustu prahůdky. Měly podobný princip jako voračky, ale lidé zde toto období nazývali jinak.⁸⁸ Sama paní Machová se prahůdek neúčastnila, protože v té době byla ještě v dětském věku.

Z některých pramenů můžeme vyčíst, že navečer po prahůdkách chodila děvčata po vsi přestrojená za maškary. Měla s sebou dlouhé pruty, kterými se bránila před těmi, kteří je chtěli škádlit. Jedno z děvčat bylo přestrojeno v chodském kroji za mladého muže a jedno z nich zas za mladou ženu. V každém domě zpívala a tančila. Po tanci a zpěvu šlo děvče přestrojené za muže k sedlákovi poprosit o peníze. Ostatní děvčata šla žádat selku o vejce a mléko. Poté tuto výslužku prodala a za vybrané peníze platila nedělní muziku a pivo pro chlapce. Pokud jim nějaké peníze zbyly, uvařila se káva či se zbytek utratil za kořalky.⁸⁹

V Luženičkách však prahůdky představovaly parodii na chodskou svatbu. Z mládeže se vybral pár, který se převlékl za ženicha a nevěstu. Dále se v průvodu objevovali svědci, droužka s družbou, družičky a svatebčani. Mezi svatebčany byli rodiče nevěsty i ženicha, tety, strejdivé a veškeré příbuzenstvo, stejně jako na skutečné svatbě. Celý tento průvod byl složen z mládeže a stejně jako v Mrákově, vše fungovalo na principu „otočení“, takže děvčata se převlékala za muže a chlapci za ženy.

Během prahůdek se nosily staré obnošené kroje, aby se během veselí neponičily. Kroj pro nevěstu se skládal z tmavě modré sukně, hodně spodniček⁹⁰, košile s pokosnými rukávy, kožíšku s lemováním a z bílého šátku kolem krku, který byl přikryt tmavě modrým hedvábným šátkem. K tomu patřily na nohy červené punčochy a vyšívání bůtky.⁹¹ Na hlavě měla nevěsta čepení. Výjimka nastala, jestliže byla nevěsta v jiném stavu. Jako trest za hřích, kterého se dopustila před svatbou, si nesměla dát na hlavu čepení, ale pouze černý vyšívání šátek na babku. Toto se však během masopustu

---

⁸⁸ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁸⁹ ZÍBRT, Čeněk. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Vyd. 2. Ilustrace Jan Herink. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-624-7.

⁹⁰ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁹¹ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*. Domažlice: I. Kumperová, 2010. ISBN 978-80-254-8794-5.

nedělalo a nevěsta měla vždy na hlavě čepení. V ruce nesla bílý vyšíváný šátek a modlitební knížku.

Kroj nevěsty musel mít tmavou barvu, jako vyjádření smutku ze ztráty svobody.

Ženich měl ručně vyšívanou košili s dvojitou chodskou mašlí, kterou měl připevněnou na klopě kabátu. Mašle byla dlouhá až do pasu.⁹² Specifický byl také „ženící“ dlouhý kabát se stojatým límcem, který byl bohatě vyšíván na límci, rukávech a také na lopatkách. Vpředu bylo sedm mosazných knoflíků, avšak ty se nikdy nezapínaly.⁹³

Starší družičky měly velké naškrobené rukávce bílé barvy, šerku nebo – li sváteční sukni, zástěru – chodsky fěrtoch – se třemi spodničkami a černé vyšíváné šátky na hlavě. Malé družičky měly rukávce o trochu menší, ale také bílé a naškrobené. K tomu nosily čtvercovou sukni, pod kterou měly jednu spodničku. Přes sukni si uvázovaly ornátovou zástěru. Na hlavě měly věneček. Každá družička měla v ruce vyšíváný šáteček, kterému se říká dodnes „vejskáček“. Družbové měli klasický kroj.

A protože uvázat správně na hlavu šátek na babku uměl jen málokdo, sešli se všichni vždy u jedné „tety“, která jim je všem uvázala. Paní Machová si vzpomíná na jednu paní, které se říkalo „švadlenka“. Bydlela v Luženicích v domě, kde se říkalo u Bajzů. Ta vázala nejen na masopustní veselí mužům, kteří se převlíkali za ženy, ale její služby využívali lidé ze vsi i na různé slavnostní příležitosti, jako byla třeba pouť na Vavřinci.⁹⁴

„Bůhsámvi, proč jsou na Chodsku svatby zrovna v úterý, ale už je to tak.“⁹⁵
Možná to má nějakou souvislost s masopustním úterým, ale to se můžeme dnes jen domnívat. Chodská svatba je krásná nejen svými specifickými kroji, ale také spoustou starodávných zvyků a obřadů. Účastnila se jí vždy celá ves za velkého veselí i jásotu. Byla tedy vždy brána jako záležitost všech a ženich ani nevěsta do toho nesměli nikdy moc mluvit. Stejně tak i masopustní prahůdky byly záležitostmi všech.⁹⁶ I když o masopustu šlo spíše o předvádění chodské svatby s jistou dávkou parodie. Nedělala se

---

⁹² Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁹³ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*.

⁹⁴ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁹⁵ SVAČINA, Rudolf. *Chodská svatba: národopisný obrázek ze starodávného Chodska*. 1. vyd. Ilustrace Jaroslav Vodrážka. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1959, str. 14.

⁹⁶ SVAČINA, Rudolf. *Chodská svatba: národopisný obrázek ze starodávného Chodska*.

přesně doslova, nesbírali se svatebčani po vsi, ani se nenosily ty nejhezčí kroje, ale jen ty obnošené. Původně se všichni sešli v hospodě v Luženicích již nastrojeni a chodili od stavení ke stavení nejprve v Luženicích a pak také v Luženičkách. Celý průvod byl doprovázen harmonikářem. V obci Luženičky, podle pamětnických informací, nikdy nehrála dechová kapela, vždy jen harmonikář, který byl většinou samouk. Zpívaly se chodské písničky, včetně těch, které se zpívaly na svatbě. Průvod byl dlouhý, protože vždy bývalo mnoho družiček i mládenců. Dříve se nikdy v této vsi neobjevovaly žádné masky, ani se nenosila figurína představující Masopusta a tím pádem i konečný obřad s jeho odsouzením se nekonal.

Ženich a nevěsta měli na kulatém prkénku vidličkou propíchnutou stokorunu. Tím dávali najevo, že lidé mohou přispět na „novomanžele“.

Lidé masopustním aktérům dávali nejen peníze, které večer účastníci prahůdek propili v hospodě, ale také masopustní šišky a syrová vejce. Tato vejce si večer aktéři usmažili v hospodě.

Po obejití všech stavení v obou částech obce se lidé přesunuli do hospody v Luženicích.

V hospodě se jedlo a pilo za vybrané peníze.⁹⁷ Až byli všichni dostatečně posilněni, začala zpívat děvčata jako o svatbě:

*„Muziky za stolem, zahrajte nám kolem,
Děvčátka by rádi tancuvály.
Divčátka tancujou, jen jedna za druhou,
Ha chlapsí za nima poskakujou...“⁹⁸*

A potom se zpívala jedna chodská písnička za druhou a do toho se tancovalo a pilo. Jelikož prahůdky probíhaly vždy v úterý, všichni se snažili si je užít, co nejvíce to šlo. Protože jakmile odbila půlnoc, začalo období půstu.

Při zábavě si všichni postupně svlékali čepení a pomalu se odstrojovali. Nikdy se však nešli převléci. Ženy zůstaly v pánském a naopak. O to byla větší legrace.

Obyvatelé si dříve organizovali tento den sami.

Během války však bylo toto veselí přerušeno.⁹⁹

---

⁹⁷ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

⁹⁸ SVACHINA, Rudolf. *Chodská svarba: národopisný obrázek ze starodávného Chodska*, str. 36.

5.2. Masopust v obci Luženičky dnes

Dnešní podoba masopustu se velmi liší. Jedná se o akci jednodenní, nejčastěji konanou v sobotu. Jediné co zůstává stejné je to, že obě části – Luženičky a Luženice, slaví masopust dohromady. Všichni se sejdou v hospodě. Každý rok se střídají, jednou se sejdou v hospodě v Luženicích, další rok v Luženičkách. Tam kde začínají, tam se také po obejití každého domu vrací na večerní zábavu.¹⁰⁰

Kroje zde však už nevidíme. Výjimečně se místní chlapani převlečou za starou bábu, takže na sobě kroj mají. Jinak občané volí masky dle libosti. Objevují se zde postavy z televizních seriálů, vězňové, policisti, pekaři, ale i jeptišky. Tradiční masky bychom zde marně hledali. Objevují se zde hojně také masky skupinové. Ze své vlastní zkušenosti si pamatují převleky známého dětského komiksu Čtyřlístek – Bobíka, Myšpulína, Piňdi a Fifinky.

Jak již bylo zmíněno, masky obcházejí všechna stavení. Problémem dnešní doby je, že vlivem rozrůstání obyvatel v nových částech jak Luženiček, tak Luženic, se prodlužuje doba obchůzky. Občas trvá až pět hodin. Nesmí se však na nikoho zapomenout, jelikož všichni čekají doma s výslužkou. Aktéři jsou odměňováni jak alkoholem na posilněnou, tak penězi a něčím na zub. Nejčastěji jsou to jednohubky, chlebičky nebo miska koblih či masopustních šišek.

Celý průvod je doprovázen hudbou. Nejedná se však ani o dechovou hudbu, ani o harmonikáře, ale o zmodernizovanou verzi hudebního doprovodu. Chodské písně hrají z flashdisku, který je napojen do reproduktoru zabudovaného ve flašinetu. Tento flašinet má vždy na starost současný místostarosta Milan Hecht, který chodí každoročně převlečen za flašinetáře. Sám pan Hecht si tento aparát zhotovil. U každého domu se průvod zastaví a lidé si mohou ze seznamu písní vybrat svou oblíbenou, která jim je poté z flašinetu puštěna.

Oproti mrákovskému průvodu, kde se figurína Masopustu neobjevuje, je v Luženičkách Masopust každoročně vezen na trakaři. Nejsou zde však žádní legrůti jak je v jiných oblastech zvykem. O trakař s Masopustem se průběžně střídají samy maškary.

---

⁹⁹ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

¹⁰⁰ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

Pokud je průvod zakončen v části Luženičky, koná se závěrečný obřad za kulturním domem. Je vynesena rozsudek za všechny hříchy, které se udály během uplynulého roku. Poté je Masopust upálen. Je –li však ukončení v části Luženice, koná se toto „představení“ na fotbalovém hřišti.

Jakmile je po všem, přesunou se místní do hospody, kde se všichni veselí dlouho do noci.

Dnes se průvodu může zúčastnit, kdo chce. Objevují se zde všechny věkové kategorie, vdaní i svobodní.

Před postním obdobím se zde konají také bály. Každoročně je to bál hasičský a myslivecký. Letos poprvé se zde konal bál rodinný. Tyto bály jsou pořádané v sále v Luženičkách. ¹⁰¹

Obrázek 4: Masopustní šišky pečené kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

---

¹⁰¹ Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

6. Horní Chodsko – Postřekov

Nejznámější vsí horního Chodska je bezpochyby Postřekov. Zároveň je největší a nejlidnatější vesnicí celé této oblasti. Má zhruba 1150 obyvatel. Její pojmenování je zřejmě odvozeno od „postřehování“, což znamenalo pozorování, které Chodové prováděli ze strážnic na Haltravě. Obec se nachází v podhůří Českého lesa a je známa svou neúrodnou půdou. Jelikož byl tímto omezen zdroj obživy, museli se zdejší obyvatelé živit jinak. Proto zde kdysi dávno vznikla papírna, která byla postupem času předělána na brusírnu skla. Také zde vzkvétalo krajkářství a manufakturní tkalcovství, které bylo podomní záležitostí. V těsné blízkosti obce leží vesnička Mlýnec, která se po druhé světové válce připojila k obci Postřekov.¹⁰² Tyto dvě obce jsou odděleny pouze Mlýneckým potokem, do kterého za svého času byl vhazován Masopust.¹⁰³

Obrázek 5: Postřekovský znak

Postřekovský znak nemá žádnou dlouhou tradici. Tato podoba je z roku 2014. Ačkoliv se o znaku mluvilo už dříve, nikdy se obyvatelé vsi na žádném pořádně neshodli.

Zelená barva na štítu představuje přilehlé lesy a chráněnou krajinnou oblast Český les. Modrá zvlněná barva v patě symbolizuje přírodní rezervaci Postřekovské rybníky. Stříbrný meč je atributem sv. Jakuba, apoštola a mučedníka, který byl sťat a

---

¹⁰² GUÉNON, René. *Genius loci českého jihozápadu: 2006, 2012*. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum ve spolupráci se Západočeskou univerzitou v Plzni, 2015. ISBN 978-80-87311-53-0.

¹⁰³ <http://www.obecpostrekov.cz/index.php/cs/>

jemuž je věnována místní kaple z roku 1900.¹⁰⁴ A v poslední řadě dva zlaté čakany hlavicemi vzhůru znázorňující dvě části obce: Postřekov a Mlýnec.¹⁰⁵

Postřekov je dodnes proslulý výrobou látek z přírodních materiálů a krajkářstvím. Také se zde nachází Muzeum krojů, sídlící v budově staré místní školy. Toto muzeum bylo otevřeno zásluhou dvou místních švadlen a to Annou Burešovou a Marií Langovou. Zároveň obě zmíněné dámy provozují půjčovnu chodských krojů, o které je velký zájem zejména v období masopustu.¹⁰⁶

6.1. Národopisný soubor Postřekov

Místní soubor byl založen roku 1933. Je řazen mezi nejstarší národopisné spolky v České republice. Soubor je velmi aktivní. Účastní se mnoho festivalů především v České republice, kde předvádí tradiční písně a tance z horního Chodska. Také se snaží obnovit původní vystoupení a pásma, ale zároveň připravují i nové písně. V roce 2003 vydal CD „Zahraj mi houdečku“.

Pro soubor je typické střídání generací během tanečních pásem. Do souboru patří hudebníci, sóloví zpěváci a tanečníci. Je zde velmi dbáno na historickou autentičnost krojů. Proto spolupracují s historiky, etnografy a pamětníky.

O organizaci souboru se stará Radek Zuber. Postřekovská dudácká muzika funguje pod vedením kapelníka a dudáka Richarda Vísnera.¹⁰⁷

6.2. Postřekovský masopust

Podle postřekovských pamětníků se oslavy masopustu postupem času o moc nezměnily. Jedná se o ojedinělou a na Chodsku specifickou podívanou. A protože toto veselí netrvá pouze jeden den, ale celkem dní pět, vystřídá se zde mnoho návštěvníků. Kolem hlavní cesty, kde vždy prochází celý průvod, stojí pokaždé davy lidí. Poslední

---

¹⁰⁴ GUÉNON, René. *Genius loci českého jihozápadu: 2006, 2012*. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum ve spolupráci se Západočeskou univerzitou v Plzni, 2015. ISBN 978-80-87311-53-0.

¹⁰⁵ http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/postrekovsti-macakany-vidle-a-ufo-nechteli-20160214.html

¹⁰⁶ <http://www.obecpostrekov.cz/index.php/cs/>

¹⁰⁷ <http://www.postrekovo.cz/cz/informace/>

dobou už nejsou hlavními aktéry jen místní, ale často se účastní i přespolní, kteří jsou od starších obyvatel nazýváni jako náplavy.

Oslavy postřekovského masopustu začínají v pátek. Vyvrcholení s průvodem maškar je v úterý.

6.2.1. Sezpívaná

Sezpívaná nemá žádnou dlouhou historii, koná se zhruba posledních 20 let. Dříve se páteční večery pořádala dobírka, což byla schůze JZD. Byla pořádána v Penzionu Postřekov¹⁰⁸, který je místními nazýván „hotel“. Nejedná se o žádné rozsáhlé ubytovací zařízení, jeho kapacita je pouhých 18 osob.¹⁰⁹ V této budově se v dolní části nachází hospoda, a také k ní je připojen sál U Nádraží, kde se pořádají místní bály a oslavy. Zde bývalo při dobírce připravené pohoštění pro zaměstnance JZD a po schůzi hrála muzika. Dnes se v pátek žádná schůze nekoná, nýbrž se v tento večer scházejí mladí v restauraci Špilarka, která sídlí přímo v Postřekově. Tuto akci pořádá místní národopisný soubor. Schází se zde muzikanti a většina aktérů postřekovského masopustu. Jedná se o takovou menší „generálku“ před nedělním kytičkovým průvodem. Zpívají se chodské písně a o mezihrách se tančí chodské kolečko. Kouzlem této akce je její spontánnost. Zatímco během průvodu se muzikanti drží pevného programu, na sezpívané vždy první slova písně začne zpívat náhodně kdokoliv ze zúčastněných, a až poté se k němu přidají ostatní zpívající a kapela. Veselí často vydrží až do pozdních hodin.

6.2.2 Maškarní bál

V sobotu večer je každoročně pořádán maškarní bál, který je nazýván také jako šibřinky. Tato zábava by se dala považovat za jisté zahájení místního masopustu. Není to žádná ojedinělá podívaná, maškarní bály jsou k vidění i v jiných obcích. Celý večer je doprovázen dechovou hudbou a na programu nechybí ani tombola. Odlišností šibřinek však je, že pauzy dechové kapely občas opět vystřídá spontánnost místních občanů, kteří začnou zpívat masopustní lokální písně a do toho tancovat chodské kolečko. Postupně se k nim přidávají další, až je roztančen celý sál. Můžeme zde vidět

---

¹⁰⁸ Rozhovor s pamětníky z Postřekova.

¹⁰⁹ <http://www.ubytovanivcr.cz/penzion-postrekov-katalog-4226.html>

masky nejrůznějších druhů. Osobně se mi velmi líbí nápaditost a soudržnost místních občanů. Každoročně nechybí ani velké množství skupinových masek.

6.2.3. Kytíčkový průvod

Nezapomenutelnou podívanou je rozhodně nedělní kytíčkový průvod, který je určen svobodné mládeži. Nazývá se také zkrácené „kytíčková“. Neděle je dle mého úsudku nejvíce navštěvována lidmi z blízkého okolí, ale také diváky z větších a vzdálenějších měst, či pohraničními Němci.

Oficiální začátek této akce je ve čtyři hodiny odpolední od známé postřekovské hospody U Hadamů, o které se zpívá také písnička během průvodu. Tato hospoda má za sebou již dlouhou historii. Je zachycena na několika obrazech od Jaroslava Špillara z přelomu 19. a 20. století.¹¹⁰ Její pojmenování je po někdejším majiteli, který se jmenoval Adam. A poněvadž bulačina je známá svou hiátovou hláskou H, která je předkládána před samohláskou na počátku slova, začalo se zde říkat U Hadamů.¹¹¹ Někdy je také označována jako horní hospoda.

Přesto je však místním zvykem, že chlapani se sejdou vystrojeni v obleku brzy po obědě a děvčata za nimi postupně docházejí, jakmile jsou řádně oblečena. K této příležitosti na sebe dívky oblékají sváteční kroj horního Chodska, na kterém mají přišpendlenou umělou kytíčku, podle které je odvozen název kytíčková. Její úkol však přijde na řadu později. Každé děvče má v ruce vyšívaný bílý šáteček, kterému se říká „vejskáček“. V průvodu jím krajní děvče mává nad hlavou do rytmu a zároveň také slouží jako ochrana rukou při držení v chodském kolečku.

U Hadamů jsou již také muzikanti, kteří hrají masopustní písně, které jsou poté k poslechu a do tance během kytíčkového průvodu. Hodinu před zahájením průvodu je celá hospoda na nohou a všichni společně tančí a zpívají. Není žádnou zvláštností zahlédnout tanečnický i na stolech.

---

¹¹⁰ GUÉNON, René. *Genius loci českého jihozápadu: 2006, 2012*. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum ve spolupráci se Západočeskou univerzitou v Plzni, 2015. ISBN 978-80-87311-53-0.

¹¹¹ Osobní rozhovor s bývalou majitelkou hospody U Hadamů a pamětnicí paní Marií Rieszovou.

Ve čtyři hodiny se všichni účastníci přesunou před hospodu. Tanečníci se seřadí do řad po třech nebo čtyřech párech a hudebníci se zařadí někam doprostřed průvodu, aby byli dobře slyšet pro tanečníky a zpěváky vpředu i vzadu zároveň. Nápomocni jsou jim v posledních letech dva členové národopisného souboru, kteří chodí podél průvodu a zpívají. Průvod vždy během zpěvu jde postupně k hotelu a o mezihrách se tančí.

Pořadí písní je řazeno také podle toho, kolem které části obce, či památky průvod prochází. Začíná se většinou písní „Hadamouc hospoda“. Když je průvod u kaple Svatého Jakuba, zpívá se „Postřekovský kostelíček“. Mezi poslední písně patří „V dolyjší hospodě muzika hraje“. Ta se zpívá, když je průvod téměř u hotelu. Před ním se poté utvoří jedno velké kolo, je – li mnoho párů, udělá se ještě jedno menší uvnitř kruhu. Uprostřed vždy stojí kapela a ostatní tancují kolem ní. Poté se všichni přesunou do hotelu, kde se zazpívá ještě jedna píseň a po ní předávají dívky kytičku svému chlapci. Přišpendlí mu ji na sako na levou stranu. Následně se přesouvají na večeři. Dříve bývalo zvykem, že chlapci chodili na večeři k dívce, od které dostali kytičku. Jelikož poslední dobou se kytičkového průvodu účastní i přespolní, večeři se vždy u toho z páru, kdo je místní Jsou – li z Postřekova oba, záleží na jejich domluvě. Po večeři se vrací všichni zpět do hotelu, kde se veselí a pijí do noci. K tance jim hraje dechová kapela Vrchovanka.¹¹²

Obrázek 6: Kytičkový průvod.

¹¹² Rozhovor s pamětníky z Postřekova.

6.2.4. „Babský“ bál

Babský bál připadá na masopustní pondělí před popeleční středou. Jelikož nedělní zábava je určena spíše pro mladé, pondělní bál je pro starší i ženaté. Neznamená to však, že by mladí na tuto zábavu nesměli. Stejně jako chodí ženatí na nedělní kytičkovou zábavu, tak chodí svobodní na babský bál. Muži tento večer nosí společenský oblek, stejně jako na ostatní bály. Střední a starší generace žen nosí kanduš, což je sukně sešitá dohromady s živůtkem v jeden celek a přes něho rozpláštěnku, nebo-li halenku do pasu s dlouhými rukávy. Mladá děvčata chodí v košílkách s malými rukávky a ve slavnostnějším dívčím kroji.¹¹³ Tento kroj se více podobá tomu z dolního Chodska, jen není téměř vůbec zdoben a zástěrka je z obyčejnější látky. K tanci i poslechu hraje dechová kapela Dupalka.

6.2.5. Maškarní průvod

Maškarní průvod zde snad jako v jediné vsi na Chodsku probíhá až v úterý. Jedná se o slavnostní vyvrcholení celého masopustu. Maškary zde ale neobchází všechna stavení v obci, nýbrž je pevně stanovená trasa skrz ves bez jakýchkoliv zastávek.¹¹⁴ V tomto průvodu se vždy objevují kroje. Dle mého názoru patří maškarní průvod společně s nedělním kytičkovým průvodem mezi nejnavštěvovanější části postřekovského masopustu.

Aktéři se scházejí zpravidla kolem druhé hodiny odpolední v místní sokolovně. Postřekovští sokolové se také zapojují do pořádání masopustní zábavy. Některé masky, které se v průvodu každoročně objevují, má ve vlastnictví právě Sokol. Jsou to například uniformy vojáků či dva kostýmy na medvědy. Než si však spolek tyto maškary pořídil, půjčovaly se převleky v různých půjčovnách.¹¹⁵

Jako první v průvodu jde droužka, která nese nad hlavou, na dřevěné tyči, housle, jako symbol, že od dalšího dne nesmí hrát muzika a začíná půst.¹¹⁶ Droužka je oblečena ve slavnostním kroji dolního Chodska. Jedná se o stejný kroj, jako nosí děvčata na nedělní kytičkový průvod. Na hlavě má droužka slaměný věneček. Dnes již

¹¹³ KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*. Domažlice: I. Kumperová, 2010. ISBN 978-80-254-8794-5.

¹¹⁴ KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*. Kolinec: AgAkcent, 2014. ISBN 978-80-87018-30-9.

¹¹⁵ Osobní rozhovor s pamětníky z Postřekova.

¹¹⁶ KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*.

chodí vpředu droužky dvě, které se o housle střídají. Není však nic neobvyklého, že housle na chvíli podrží i někdo jiný z aktérů. Vždy jsou však úplně na začátku průvodu.

Hned za droužkou jde tzv. „chodská svatba“. Je to nevěsta s ženichem, kteří jsou otočení. To znamená, že stejně jako v Mrákově či v Luženičkách, je žena převlečena za ženicha a muž za nevěstu. I zde se objevují výjimky. Občas svatební pár představují dvě ženy.¹¹⁷ Paní Marie Rieszová ve svých dívčích letech představovala manželský pár společně s kamarádkou.

Obrázek 7: Droužky s houslemi a za nimi "chodská svatba".

---

¹¹⁷ Osobní rozhovor s bývalou majitelkou hospody U Hadamů v Postřekově a pamětnicí paní Marií Rieszovou.

Za nevěstou a ženichem chodí přibližně čtyři svatební páry.¹¹⁸ I zde se občas objevuje princip „otočení“.¹¹⁹ Jako další jdou družičky. Jedná se o mladá děvčata, která jsou oblečena, stejně jako droužka, ve slavnostním dívčím kroji dolního Chodska a na hlavách mají slaměné věnečky. Tato děvčata se starají hlavně o pěvecký doprovod celého průvodu. Zpívají chodské písně, které doprovází celé období masopustu a v mezihrách tancují chodské kolečko.¹²⁰

Hudební doprovod obstarává v posledních letech kapela Vrchovanka, která je v těsném závěsu za družičkami.

Obrázek 8: Družičky s kapelou Vrchovankou v pozadí.

¹¹⁸ Osobní rozhovor s bývalou majitelkou hospody U Hadamů a pamětnicí paní Marií Rieszovou

¹¹⁹ KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*. Kolinec: AgAkcent, 2014. ISBN 978-80-87018-30-9.

¹²⁰ Osobní rozhovor s pamětníky z Postřekova.

Za kapelou jdou hlavní aktéři průvodu. Jedná se legrůty, kteří nesou na ramenou, na pohřebních márách figurínu Masopusta k popravě.¹²¹ Je to určitá pocta, která se chlapcům nabízí jen jednou za život. Dříve bývali legrůty ti chlapci, kteří na zimu rukovali na vojnu. Dnes již není povinná vojenská služba, přesto se tento zvyk dodržuje a legrůti jsou každý rok místní chlapci, kteří dovrší věku osmnácti let. Na sobě mají mužský kroj a na hlavách čepici vydrovku. Tito chlapci jsou později probírání v masopustní řeči při závěrečném obřadu.

Obrázek 9: Legrůti s masopustem na nosítkách.

---

¹²¹ KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*. Kolinec: AgAkcent, 2014. ISBN 978-80-87018-30-9.

Za legrůty s Masopustem jde soudce společně s katem. Těmto dvěma představitelům později náleží hlavní funkce při rozsudku s Masopustem.

Obrázek 10: Masopustní soudce Václav Kreuz s katem.

Jako další v průvodu jsou maškary. Objevují se zde jak masky aktuální, tak ty tradiční. Už ani pamětníci si nevzpomínají na údajnou dávno symboliku těchto masek. Pouze u medvěda si vzpomínají, že podle místní pohádky chodil po vsi medvěďák s medvědem na řetězu a žebal. Místní Sokol má ve vlastnictví hned dva medvědí převleky. Dále se tu objevují vojáci, kteří s sebou mají vždy dělo a během průvodu z něj střílejí. V průvodu můžeme také zahlédnout smrt, čápa i jezdce na koni. Mezi tradiční masky bychom zde mohli zařadit také mlynáře, kteří na přihlížející hází mouku.

Obrázek 11: Tradiční masopustní maska medvěda z Postřekova.

Obrázek 12: Tradiční masopustní maska jezdce na koni z Postřekova.

Obrázek 13: Tradiční masopustní masky vojáků s dělem.

Celý průvod uzavírá šlechta. Někdo ji nazývá jako kníže s kněžnou, někdo jako baron s baronkou. Jedou vždy na konci průvodu na káře, která je v současné době tažena čtyřkolkou. V jedné ruce mívají skleničku s alkoholem a tou druhou kynou přihlížejícím.

Obrázek 14: Představitelé šlechty, kteří uzavírají celý průvod.

Masopustní průvod, stejně jako v jiných obcích, probíhá za bujarého veselí a je doprovázen taškařicemi aktérů. Vyvrcholení masopustu se odehrává na místním fotbalovém hřišti.¹²² Dříve se figurína Masopusta házela do mlýnského potoka¹²³, ale od šedesátých let se zde uskutečňuje jeho oběšení, což jinde na Chodsku neuvidíme.¹²⁴ Na hřišti je šibenice připravena už při příchodu masopustního průvodu. Právě kolem ní se seskupí všichni účastníci a na řadu přichází slavnostní řeč, kterou přednáší soudce.

6.2.5.1. Řeč soudce

V roce 2016 náležela role soudce místnímu občanovi Václavu Kreuzovi, pro kterého to byla premiéra.¹²⁵ Ve své řeči neopomněl ani narazit na situaci ve světě, v České republice či na politiku. Také legrůti byli v masopustní řeči probírání s plnou parádou. Na paškál se místní soudce nebál vzít ani starostu. Apeloval na něho se seznamem požadavků, které by mohl do příštího roku zařídit. Mezi nimi bychom mohli najít třeba tyto: „*Aby byl vo masopustním pondělí a úterý státní svátek. Aby se u Honzátů ve mlejně naučili mlít starý báby na mladý divčata. Aby po alkoholu nebulo špatně.*“¹²⁶

Nejvíce se však věnoval prohrěškům v Postřekově, které všechny připisoval právě Masopustovi a za to ho na konci před všemi odsoudil. „*Vážený shromáždění, po zvážení všech okolností ha práv, došel sem k závěru! Přítomnyj Masopust, narozenej neví se kde a kdy, bytem tu a tám, národnost ha příslušnost neznámá, dopouštěl se chyb ha zvrhlých činů záměrně, haby zkazil, co se zkazit dá. Masopuste, Masopuste, podle všech našich paragrafů ha nařízení vodsuzujme tě k trestu smrti voběšením. Jásot, smích, křik a cinkot sklenic nechť je tvou písni pohřební. Jak rozpustile jsi žil, tak kruté umírej!*“¹²⁷ Tímto byla ukončena letošní masopustní řeč.

---

¹²² KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*. Kolinec: AgAkcent, 2014. ISBN 978-80-87018-30-9.

¹²³ Osobní rozhovor s bývalou majitelkou hospody U Hadamů a pamětnicí paní Marií Rieszovou.

¹²⁴ Osobní rozhovor s ředitelem Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefem Nejdlem.

¹²⁵ http://domazlicky.denik.cz/kultura_region/v-postrekove-popravili-dokonce-dva-masopusty-20150219.html

¹²⁶ Postřekovský zpravodaj z února 2016, strana 2.

¹²⁷ Tamtéž.

Pan Kreuz nezapomněl také ve svém projevu zmínit předchozího soudce Vladimíra Foista, ředitele Základní školy v Poběžovicích, který vykonával soudcovskou činnost během masopustu 13 let. Před ním tuto funkci zastával zdejší rodák pan Stanislav Vogeltanz dlouhých 27 let.¹²⁸

Po pronesení řeči soudce, přichází vyvrcholení, a to oběšení Masopusta. Kat za asistence legrůtů pověsí figurínu na připravenou šibenici. Poté všichni aktéři průvodu udělají okolo popravčího místa kruh a za zpěvu písně „Huž je konec Masopustu“ tancují okolo oběšence chodské kolečko.

Huž je konec Masopustu

Huž je konec Masopustu, bájo,
huž je konec muziky,
/: koupíme si růženeček, bureme se modliti. :/

Šechno už nám pominulo, bájo,
i ta naše muzika,
/: Masopust nám zase hutek ha já nemám ženicha. :/

V jiných vsích, kde Masopusta upalují či hází do potoka, musí každoročně zhotovovat novou figurínu. V Postřekově však tuto figurínu schovávají v místní sokolovně a vždy ji před průvodem jen upraví.

Po skončení závěrečného rituálu se všichni zúčastnění přesunou do sálu v hotelu, kde naposledy před obdobím půstu společně hodují. Tato zábava končí vždy o půlnoci, protože popeleční středou začíná období půstu.

Paní Rieszová ještě zavzpomínala, jak se jejím rodičům nelíbilo, když chtěla v tomto období jít s kamarády alespoň do biografu. Dnes už se tyto zvyky tolik nedodržují. Zřídka je můžeme zpozorovat u generace našich prarodičů či silně věřících.

---

¹²⁸ GUÉNON, René. *Genius loci českého jihozápadu: 2006, 2012*. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum ve spolupráci se Západočeskou univerzitou v Plzni, 2015. ISBN 978-80-87311-53-0.

7. Závěr

Moje bakalářská práce se zabývá masopustními zvyky Chodska dodržovanými jak v historii, tak v současnosti. Cílem práce bylo podat ucelený obraz místních průvodů a oslav. Získat informace o tomto zvyku není nemožné, přes to jsem se nikde nedohledala komplexního dokumentu s touto tematikou.

Zpracování tohoto tématu pro mě bylo velmi zajímavé a obohacující. Pro moji práci bylo nutné oslovit několik místních pamětníků a provést s nimi rozhovor. Tato setkání byla vždy velmi příjemná. Všichni respondenti byli vstřícní a ochotní zodpovědět na veškeré mé dotazy.

Dnes si jen málo místních obyvatel pamatuje, co má která maska představovat, či proč se určité zvyky provádějí, i přes to, se však neustále dodržují. Místní láká především zábava a skotačení v maskách. Počet aktérů v masopustním průvodu zůstává poměrně stejný, jako tomu bývalo dříve.

Věřím, že má práce by mohla pomoci všem, kteří se budou chtít seznámit jak s historií, tak i se současným průběhem masopustních oslav na Chodsku.

Doufám, že i v budoucnosti bude mít místní masopust dostatek příznivců. Myslím si, že by byla velká škoda nechat tyto specifické oslavy zaniknout.

8. Seznam pramenů a literatury

LITERATURA

MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Vyd. 1. Ilustrace Tomáš Řízek. V Praze: Fortuna Libri, 2010.

LANGHAMMEROVA, Jiřina. *Lidově zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy / Jiřina Langhammerova ; [photography Jakub Langhammer ; cover and typo Vladimír Vimr]*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2004.

KURCOVÁ, Jitka. *Neobyčejné obyčeje Chodska: zvyky a obřady na Chodsku v průběhu kalendářního roku zahrnující období od 40. let 19. století do současnosti*. Kolinec: AgAkcent, 2014.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje, aneb, Kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*. 2., dopl. vyd. Ilustrace František Skála. České Budějovice: Dona, 2005.

ZÍBRT, Čeněk. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Vyd. 2. Ilustrace Jan Herink. Praha: Vyšehrad, 2006.

MAUR, Eduard. *Chodové: historie a historická tradice*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1984. Acta Universitatis Carolinae, 90.

SVAČINA, Rudolf a Jan SVAČINA. *Obrázky z Chodska*. 1. Praha: Jan Kobes, 1940.

CENEFELS, Jiří. *Naše Chodsko*. 1. Praha: Nakladatelství dopravy a strojů, 1990.

SVAČINA, Rudolf. *Chodská svarba: národopisný obrázek ze starodávného Chodska*. 1. vyd. Ilustrace Jaroslav Vodrážka. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1959.

KUMPEROVÁ, Iva. *Chodské kroje*. Domažlice: I. Kumperová, 2010.

Genius loci českého jihu západu: 2006, 2012. V Českých Budějovicích: Jihočeské muzeum ve spolupráci se Západočeskou univerzitou v Plzni, 2015.

PRAMENY

Text přednášky ředitele Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefa Nejdla poskytnuta autorem.

Osobní rozhovor s pamětníkem panem Josefem Nejdlem z Mrákova.

Osobní rozhovor s ředitelem Muzea Chodska v Chodském hradu v Domažlicích Mgr. Josefem Nejdlem.

Osobní rozhovor s bývalou majitelkou hospody U Hadamů v Postřekově a pamětnicí paní Marií Rieszovou.

Osobní rozhovor s kronikářkou obce Luženičky paní Annou Machovou.

Rozhovor s pamětníky z Postřekova.

Postřekovský zpravodaj z února 2016

INTERNETOVÉ ODKAZY

<http://www.idomazlice.cz/cs/historie/>

<http://www.spanov.cz/zajimavosti-a-okoli/klobouk-u-kouta>

<http://www.idomazlice.cz/cs/vitejtevdomazlicich/>

<http://www.idomazlice.cz/cs/proturisty-pamatky-muzeumchodska/>

<http://www.chodsko.net/chodskem/costume-detail/33#content>

http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/josef-nejdl-masopusty-na-chodsku-jsou-trojeho-druh.html

¹ http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/chodske-zeny-nosici-kroje-nyni-nesmi-mit-ty-vesele-20150315.html

¹ <http://www.mrakov.cz/obec-1/informace-o-obci/historie/>

<http://www.mrakovskysoubor.cz/cz/o-souboru.asp>

<http://www.luzenicky.cz/cs/oobci/>

http://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/postrekovsti-macakany-vidle-a-ufo-nechteli-20160214.html

<http://www.obecpostrekov.cz/index.php/cs/>

<http://www.postrekovo.cz/cz/informace/>

<http://www.ubytovanivcr.cz/penzion-postrekov-katalog-4226.html>

http://domazlicky.denik.cz/kultura_region/v-postrekove-popravili-dokonce-dva-masopusty-20150219.html